

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Bakalářská práce

Tatiana Tiagusheva

Vlastní jména a toponyma v české a ruské verzi překladu knihy Pán prstenů

Proper Names and Toponyms in Czech and Russian Translation
of The Lord of the Rings

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr. Ana Adamovičová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především PhDr. Aně Adamovičové za její odborné vedení, připomínky a praktické rady při zpracování této bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 3. ledna 2016

.....

Tatiana Tiagusheva

Klíčová slova (česky)

vlastní jména

toponyma

překlad vlastních jmen

překlad toponymů

J. R. R. Tolkien

Pán prstenů

Klíčová slova (anglicky):

proper names

toponyms

translation of proper names

translation of toponyms

J. R. R. Tolkien

The Lord of the Rings

Abstrakt (česky)

Bakalářská práce porovnává jediný český překlad s jedním z ruských překladů vlastních jmen a místních názvů v románu Pán Prstenů J. R. R. Tolkiena. Hledá původní význam jmen a názvů v jazyce originálu a snaží se vysvětlit, čím se překladatelé řídili, případně, co je mohlo vést k tomu či onomu řešení při překládání. Věnuje se také teoretické stránce překladu vlastních jmen a místních názvů, uvádí názory řady odborníků, popisuje existující metody překládání. Pomocí statistické analýzy porovnává přístupy české překladatelky a ruského překladatele, zjišťuje, jaké metody překladu (např. doslovný překlad, transkripce aj.) preferovali a kde při překladu chybovali. Součástí práce je také celkové porovnání a hodnocení překladů.

Abstract (in English):

This bachelor's thesis compares translations of proper names and toponyms in the Czech and a chosen Russian versions of J. R. R. Tolkien's Lord of the Rings. The aim is to uncover the original meaning behind the names in the English version of the novel and to explain the logic behind the translators' decisions when trying to convey the meaning. The work also examines theoretical questions of translating proper names and toponyms, and gives opinions of a number of specialists in the field describing some of the existing methods of translation. Based on statistical data and diagrams, it compares the Czech and Russian approach to translating and reveals which methods of translation (e.g. word-for-word translation, transcription etc.) the translators preferred and where the translations were not appropriate. Part of the work is devoted to a general comparison and evaluation of the given translations.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1	OTÁZKY EKVIVALENCE A ADEKVÁTNOSTI V PŘEKLADU	2
2.2	PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN, MÍSTNÍCH A GEOGRAFICKÝCH NÁZVŮ	6
3	PRAKTICKÁ ČÁST	11
3.1	PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN DO ČEŠTINY A RUŠTINY	13
3.2	PŘEKLAD NÁZVŮ MÍST DO ČEŠTINY A DO RUŠTINY	25
4	POROVNÁNÍ ČESKÉHO A RUSKÉHO PŘEKLADU	36
4.1	POROVNÁNÍ PŘEKLADU MÍSTNÍCH NÁZVŮ	37
4.2	POROVNÁNÍ PŘEKLADU VLASTNÍCH JMEN	39
4.3	POROVNÁNÍ PŘEKLADU PŘÍJMENÍ	41
4.4	POROVNÁNÍ PŘEKLADU PŘEZDÍVEK	43
4.5	POROVNÁNÍ PŘEKLADU MÍSTNÍCH A OSOBNÍCH JMEN V ČESKÉM A RUSKÉM PŘEKLADU	45
5	ZÁVĚR	47
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	49
	PŘÍLOHA 1.	I
	PŘÍLOHA 2.	X

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou překladu vlastních jmen a místních názvů v ruském a v českém překladu románu J. R. R. Tolkiena *Pán Prstenů*. Tento román je pro překladatele, potažmo čtenáře zajímavý hlavně tím, že většina jmen a názvů, jež se v něm vyskytují, má význam zakládající se na sémantických konotacích více či méně důležitých pro samotný děj. Většina překladatelů tohoto románu do různých jazyků se tento význam snaží svým čtenářům zprostředkovat, což se jim v různé míře taky daří. Tolkienovy místní názvy a výběr vlastních jmen jsou bezesporu kapitolou samou pro sebe, v této práci však jde především o porovnání ruských a českých překladatelských řešení při překládání tohoto materiálu.

Přestože je ruských překladů celá řada, zvolila jsem pro účely této práce překlad, který je dle mého názoru z hlediska použitých překladatelských strategií nejzajímavější, a srovnávám ho pak s jediným existujícím českým překladem.

První kapitola se věnuje stručnému nástinu teoretických východisek vztahujících se ke zkoumané problematice. Obsahuje řadu doporučení ohledně možností, zvolených postupů a konkrétně různých způsobů překládání osobních jmen a místních názvů.

Druhá kapitola obsahuje pokus o zjištění původního významu každého jména a názvu, jež se v románu *Pán prstenu* vyskytují. Paralelně s tím se věnuje překladu těchto jmen a názvů do češtiny potažmo ruštiny a pokouší se o vysvětlení (pokud to ovšem jde) jednotlivých překladatelských postupů.

Třetí kapitola je zaměřena na srovnání jednotlivých překladatelských řešení s použitím statistických údajů, které jsou zpracovány formou kruhových diagramů. Tento postup nám pak umožní názorně porovnat, jak k překladu přistupovali česká překladatelka a ruský překladatel.

Bakalářská práce si tedy klade za cíl porovnat ruský a český překlad a zjistit, které ze způsobů překladu preferoval každý z překladatelů, kolik jmen a názvů je přeloženo doslova, kolika chyb se dopustil ruský a český překladatel, jaký z překladů je přesnější či naopak více tvůrčí apod.

2 Teoretická část

Tato kapitola je věnována teorii překladu, obzvlášť otázkám ekvivalence a adekvátnosti v překladu a problematice překladu vlastních jmen. Zaměříme se zde tedy jednak na pojetí ekvivalence a jeho vývoj, odrážející se v různých definicích mnoha významných jazykovědců, jednak na pojetí adekvátního překladu, ovšem také i na různé postupy a řešení při překladu vlastních jmen a místních názvů.

2.1 Otázky ekvivalence a adekvátnosti v překladu

Na začátku je třeba si jednak připomenout, jaká jsou pojetí ekvivalence a ovšem taky, jaký vývoj tato pojetí zaznamenala. Tento pozoruhodný vývoj sleduje M. Hrdlička (1995, s. 15) ve své studii Překladatelské miniatury, a pokud se pokusíme o krátké shrnutí, máme následující schéma:

a) **ekvivalence formální**

- podle E. A. Nidy (1964) – orientuje se na výchozí jazyk, na nej přesnější přetlumočení obsahových a formálních rysů předlohy;
- podle J. Catforda – je zaměřena na porovnání gramatických prostředků výchozího i cílového jazyka;

b) **ekvivalence dynamická**, jež je založena na principu stejného komunikačního efektu originálu a překladu na čtenáře (E. A. Nida, 1964);

c) **ekvivalence sémantická** – jde o vztah sémantického obsahu, významu obou textů (L. S. Barchudarov, 1975);

d) **ekvivalence stylistická**, která se zakládá na předání obsahu originálu při zachování stylistických a expresivních zvláštností (Ja. I. Recker, 1974);

e) **ekvivalence pragmatická**, jež se opírá o shodu účinku obou textů na čtenáře (A. Neubert, 1968) a (A. D. Švejcer, 1973);

f) **ekvivalence komunikační** je vztah shody komunikační hodnoty textu, která je při translaci invariantem (G. Jager, 1975);

g) **ekvivalence funkční** jako funkční shoda (ideově-smyslová, estetická a emocionální) jazykových prostředků originálu a překladu umožňující předání invariantní informace (A. Ljudskanov, 1970);

- h) ***podnětná teorie úrovní ekvivalence***, kde vztahy ekvivalence nastávají mezi analogickými úrovněmi předlohy a její překladatelské konkretizace, a sice na rovině znaku, výpovědi, sdělení, popisu situace a cíle komunikace, přičemž posledně uvedená rovina je pro ekvivalentnost překladu rozhodující (V. N. Komissarov, 1973, 1980). Na základě této teorie Z. D. Lvovská uplatňuje komunikativně-funkční model překladu¹;
- i) ***ekvivalence formálně grafická***;
- j) ***ekvivalence fonetická***.

M. Hrdlička přichází k závěru, že „všem těmto koncepcím je společný jeden výrazný rys, a sice příznak shody (různě vyhraněně formulované), které má být dosaženo na různých úrovních, u různých jednotek (obsah, forma, komunikační efekt, smysl apod.)“ (Hrdlička 1995, s. 16).

Postupem času se od požadavku shody ustupuje, ekvivalence se již nevztahuje na dílo jako celek a prosazuje se nový pojem – adekvátní překlad, který je chápán jako optimální aproximace originálu (Hrdlička 1995, s. 17). U tohoto pojmu M. Hrdlička také zmiňuje, že „na adekvátnost překladu, čili na relaci „něčeho k něčemu“, lze pohlížet i jednostranně buď jako na adekvátnost překladu předloze (způsobu realizace autorova záměru), anebo jako na adekvátnost přeloženého díla (cílového textu) potřebám, konvencím, úrovni přijímacího komunikačního kontextu i kvalitám a vyspělosti nového čtenáře-adresáta, jeho očekávání, jeho objednavce“ (Hrdlička 1995, s. 17).

U pojmů ekvivalence a adekvátnost je třeba si pamatovat, že se jejich pojetí vyvíjí a proměňuje, je společensky a dobově determinováno, ale tato relativita neznamena anarchii či voluntarismus v jejich chápání a aplikaci (Hrdlička 1995, s. 21).

V souvislosti s vymezením pojmu adekvátní překlad M. Hrdlička uvádí Hausenblasovo (1971) členění poměru mezi pojmy překlad a umělecké dílo, který v tomto smyslu rozlišuje:

- a. *umělecký překlad uměleckého díla*
- b. *neumělecký překlad uměleckého díla*
- c. *umělecký překlad neuměleckého díla*
- d. *neumělecký překlad neuměleckého díla*²

Z tohoto schématu vyplývá, že je z překladatelského hlediska možné k různým typům textu přistupovat různým způsobem (Hrdlička 1995, s. 22-23).

---

¹ HRDLIČKA, Milan. Překladatelské miniatury, s. 16

² HRDLIČKA, pozn. 1, s. 22

K ekvivalentům se pak také vyjádřil J. Levý, který konstatuje ohledně jejich hledání, že ono sice „zabírá největší část překladatelovy práce, ale nevyčerpává ji: do oblasti umění patří právě ty momenty jeho činnosti, které se nedají redukovat na praktickou aplikaci srovnávací gramatiky a stylistiky – kritický odhad, jak budou hodnoty díla působit ve vztahu k životní problematice překladatelova prostředí, volba interpretačního stanoviska, přetransponování uměleckých skutečností v něm zobrazených i jeho stylistických rovin do nového kulturního prostředí a jazyka atd.“ (Levý 1983, s. 82-83)

Jiří Levý (1983, s. 112) rozvíjí téma dialektiky obecného a jedinečného v překladatelské problematice. Rozlišuje tu obecný význam (pojmový a emotivní), formu a oblast zvláštního, jazykový materiál a materiál historický, tj. národně a dobově podmíněné obsahy a formy. To těsně souvisí s věrným a volným překladem. „Věrný překlad se zaměřuje na momenty zvláštní, dovoluje jen výměnu jazykového materiálu a ostatní prvky směřující k jedinečnosti zachovává jako součást koloritu, často na úkor srozumitelnosti, tj. na úkor obecného významu. (Levý 1983, s. 112) „Volný překlad naopak klade důraz na obecné a zachovává obecný obsah a formu, zavádí substituci do celé oblasti zvláštního: za národní a dobovou specifickou oblast, do níž se překlad uvádí, proto ve svém extrému vede k lokalizaci a k aktualizaci“³.

Jednoznačné ekvivalence je možné dosáhnout pouze v oblasti obecného (čistě pojmového) významu, kam spadá např. odborná terminologie, a u formy, jež není závislá na jazyku a historickém kontextu. V oblasti zvláštního ale dochází buď k substituci (náhradě domácí analogií) nebo transkripci (přepis) a volný a věrný překlad se výrazně diferencují. Substituci můžeme použít tam, kde se uplatňuje obecný význam, transkripce je nutná v případě, že význam (činitel obecný) úplně mizí (Levý 1983, s. 114).

Za překladatelský postup se počítá pouze přepis, nikoli opis a oba tyto postupy se mohou krýt, pokud jde o jazyky se stejným grafickým systémem (Levý 1983, s. 115).

J. Levý (1983, s. 120) tady přichází k závěru, že „při překládání pak nejde o mechanické uchování formy, nýbrž její významové a estetické hodnoty pro čtenáře, v otázce národní a dobové specifčnosti nejde o to, zachovat všechny jednotlivosti, v nichž se uplatnilo historické prostředí vzniku, jako spíše vzbudit ve čtenáři dojem, iluzi dobového a národního prostředí.“ (Levý, J., 1983: 120) Na základě toho je pak možné zformulovat některé pracovní zásady:

a) zachovávat pouze ty prvky specifické, jež jsou pocíťovány čtenářem jako charakteristické pro cizí prostředí, tj. jen ty, které jsou schopny být nositeli významu „národní

---

³ LEVÝ, Jiří. Umění překladu, s. 112

a dobová společnost“. Ostatní, které čtenář nechápe jako odraz prostředí, ztrácí obsah a klesají na bezobsažnou formu, protože nejsou schopny konkretizace;

b) pro ty prostředky, které nemají ekvivalent v domácím jazyce a ve svém původním znění nevyvolávají iluzi prostředí originálu, je možno použít domácí analogii bezpříznakovou, neutrální, která není jasně spojena s dobou a místem překladu. V tomto případě, pokud nemůžeme prostředí originálu vystihnout, je nutné se vyhnout aspoň rozporu s ním (Levý 1983, s. 82-83).

Ruský teoretik překladu V. Komissarov (2004, s. 188) se ohledně ekvivalence vyjádřil, že „překlad je ekvivalentní, může-li plnit stejnou funkci či popisuje-li tutéž realitu“. Jeho kolega A. Fjodorov (2002) mj. dodává, že umění překladu není jen uměním zachovávat (přesný význam), ale i obětovat ho ve prospěch shodě s originálem. Tato nutnost obětovat je pak vyvolána podmínkami domácího jazyka, například absencí toho či onoho slova nebo frazému.⁴

Podle J. Levého (1983, s. 83) „cílem překladatelovy práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoliv vytvořit dílo nové, které nemělo předchůdce“, cíl překladu je tedy reprodukce a pracovní postup spočívá v náhradě jednoho jazykového materiálu jiným a samostatným vytvoření všech uměleckých prostředků vycházejících z jazyka. Překlad jako umělecký druh je potom pomezí případ na rozhraní mezi uměním reprodukčním a původně tvůrčím.

J. Levý (1983, s. 84-85) pak předpokládá „že překlad je reprodukce a že překládání je původně tvůrčí proces“ a z toho pak plyne, že můžeme vytvořit definici normativní, která nařizuje, jaký překlad má být. Této normativní definici odpovídá ideální překlad, který se bude co nejvíce blížit originálu. „Jako znehodnocující se cítí ty rysy, které této definici odporují: v procesu překládání rysy netvůrčí, pasivně reprodukční, ve výsledném díle pak rysy, které jsou v rozporu s reprodukčním cílem, tj. s požadavkem věrnosti. Pohřeší-li se překladatel proti požadavku původního tvořivého přestylizování, poruší zároveň i reprodukční hodnotu díla“, podotýká J. Levý (1983, s. 84-85).

---

⁴ Dostupné z < <https://drive.google.com/file/d/0B65Vi6UDbVBTZVpOQ0laWkdDYjQ/view> > [cit. 2015-12-23]

2.2 Překlad vlastních jmen, místních a geografických názvů

Překlad vlastních jmen a místních/geografických názvů je samostatná problematika teorie překladu, které se věnují odborníci a o niž se zajímá i laická veřejnost. „Jména postav vstupují též do určitých vztahů nejen v rámci daného díla, nýbrž i mimo ně – stejně jako u názvů děl dochází i zde k vytváření jistých řad“⁵, píše Ctirad Kučera (1990, s. 137).

Než se podíváme blíže na tuto kapitolu teorie překladu, nejprve je třeba si připomenout charakteristiku a třídění vlastních jmen. M. Jindra (1980, s. 175) uvádí čtyři základní skupiny:

1. **jména osobní**, tj. jména rodná a příjmení, pseudonymy a přezdívky, k nimž lze připojit ještě označení personifikující (např. postava Lišky v bajkách a abstraktní pojmy chápané jako zosobněná individua v alegoriích jako Spravedlnost či Osud atd.);
2. **jména národní** (Čech), kmenová (Chod) a obyvatelská (Domažličan);
3. **jména zeměpisná**, mezi něž patří jména hor, krajin, zemí, států, světadílů apod. a dále zvláštní podskupiny jmen místních (pro osady a města) a pomístních (pro lesy a jejich části a polní trati na venkově a pro ulice, náměstí, parky a čtvrti ve městech) a označení významných budov a jiných staveb;
4. **označení jedinečných institucí veřejného charakteru** v nejširším smyslu slova (centrálních úřadů, orgánů, politických stran, společenských organizací, škol, ústavů, podniků, uměleckých těles atd.).⁶

Každá z těchto skupin staví překladatele před jiné problémy:

- napětí vznikající mezi **rodnými jmény**, jež jsou nějak příznakově vázány na jazykové prostředí originálu a jmény, jež mají v jazyce překladu ekvivalent. Překladatel se pak musí rozhodnout, jestli je bude transkribovat či obměnit domáckou formu blízkou ekvivalentu;
- překlad jmen typizačních neboli charakterizačních v případě **příjmení**. Překladatel je tu nucen hledat kompromis mezi srozumitelností jména pro české čtenáře a zachováním původního národního koloritu;
- překlad jmen zeměpisných, kde je podle M. Jindry nejdůležitějším měřítkem, zda takové místní či pomístní jméno překládat, či nikoli, bude zavedenost, vkořeněnost původního cizího názvu v povědomí čtenářů.⁷

⁵ KUČERA, Ctirad. Vlastní jména v originálu a v překladu, s. 137 – 143

⁶ JINDRA, Miroslav. K problematice vlastních jmen v uměleckém překladu, s. 175-176

⁷ JINDRA, pozn. 6, s. 179-180

Jak je pro tvůrčí překladatelskou práci obecně příznačné, i na tomto zdánlivě nenápadném úseku musí překladatel při řešení konkrétních situací postupovat případ od případu velmi uvážene, s ohledem na všechny specifické rysy originálního díla, aktuální souvislosti, do kterých překlad zařazuje, i společenské úkoly, jež má jeho interpretace originálu plnit.⁸ (Jindra 1983, s. 180)

Zvláštním případům v překladu se též věnuje M. Knappová (1987). Dotýká se problému osobních jmen majících vztah k apelativům, což je případ:

1. *jmen pojmových* (Harlekýn, Kašpárek, Rusalka), jež jsou buď mezinárodní (Harlekýn), nebo mají ekvivalenty v jazyce překladu. Problém nastává tehdy, kdy takový ekvivalent, např. v pohádkách, neexistuje;
2. *jmen charakterizačních*, u nichž jde především o příjmení vzniklá ze jmen obecných apod., v češtině typu Vomáčka, Skočdopole, Hrajsemnou, která mají apelativní význam. Tady je řešením překlad významového obsahu jména, ale zároveň i zachování formálního charakteru příjmení příznačného pro jazyk originálu.⁹

Za další problémový okruh považuje postavení osobních jmen v onymickém systému konkrétního jazyka a týká se to např. hypokoristik. Je tu „žádoucí při překladu zvolit ekvivalent odpovídající postavením v systému (např. stupněm emocionálnosti) jazyka originálu i postavení ekvivalentu v systému jazyka překladu“ (Knappová 1987, s. 117). Dá se to vyřešit různým způsobem:¹⁰

1. cizí hypokoristikum se převezme (např. Micky);
2. cizí hypokoristikum se nahradí nezkráceným rodným jménem (např. Michael);
3. podle kontextu se střídavě užívá oficiální podoba jména a cizí hypokoristikum (např. Michael – Micky);
4. cizí hypokoristikum se nahradí odpovídajícím hypokoristikem v jazyce překladu (např. Micky – v češtině Míša);
5. hypokoristikum se nahradí jiným hypokoristikem typičtějším pro jazyk originálu (např. Mike).¹¹

Existují ovšem i další řešení, jakož i kombinace jednotlivých řešení (Knappová 1987, s. 118).

---

⁸ JINDRA, pozn. 6, s. 180

⁹ KNAPPOVÁ, Miloslava. O překládání osobních jmen do češtiny, s. 117

¹⁰ Tamtéž

¹¹ KNAPPOVÁ, pozn. 9, s. 118

Dalšími důležitými okolnostmi, jež mohou ovlivňovat výběr prostředků překladatelem, jsou např.:

1. *časový příznak rodného jména*, tj. zda jméno patří k jménům tradičním, k základním, k stále užívanému repertoáru rodných jmen, nebo naopak ke jménům zastaralým, ke jménům módním, nově pronikajícím z ciziny apod. (Při překladu je třeba dbát na to, aby nedošlo k diachronnímu posunu v jeho společenském fungování a hodnocení);
2. *zatíženost konkrétního jména jeho příslušností k určitému textovému typu*, např. jeho funkce a využití ve frazémeh (v češtině hloupá Káča, hloupý Honza, Janek, Matěj apod.);
3. *frekvence, častost výskytu jména*, ať už v oficiální, či neoficiální sféře;
4. *shodnost či neshodnost abecedy obou jazyků*, což má význam např. tehdy, byla-li počáteční písmena jména a příjmení volena vzhledem k jejich aliteraci apod.;
5. *autenticita či neautenticita jmen známých osob*, kterou je třeba respektovat (v historických románech např. jména typu Johanka z Arku).¹²

M. Knappová (1987, s. 119) pak vyjmenovává celou řadu okolností, které ovlivňují překlad osobních jmen – různá možná překladatelská hlediska, odlišné přístupy a zkušenosti, národní, lokální (nářečí), historický aj. kolorit překládaného díla, zvláštnosti jazyka originálu typického pro jeho autora, literární žánr díla, čtenářský okruh, jemuž je dílo především určeno (dětská literatura), známost díla a místa, kde se děj odehrává, pro budoucí čtenáře překladu atd.

Vzhledem k výše uvedeným faktorům a okolnostem jsou řešení volená při překladu osobních jmen velmi nejednotná a v současné době se uplatňují tři základní způsoby překladu, které se vztahují převážně na rodná jména (příjmení jsou obvykle ponechávána v původní podobě, ženská se většinou přechylují):

1. překladatel *užívá jména v původní cizojazyčné podobě*, ovšem s příslušným deklinačním začleněním do českého kontextu a s případnou nezbytnou změnou grafické podoby (povětšinou transkripce jména), danou zpravidla i typografickými možnostmi češtiny;
2. překladatel *volí smíšený přístup*: u některých osob volí původní podobu rodných jmen, u jiných jejich české ekvivalenty, zejména u tvarů domácích jmen, hypokoristik;
3. překladatel *volí pravopisně počestění podoby jmen*, resp. české ekvivalenty (překlady) jmen.¹³

---

¹² KNAPPOVÁ, pozn. 9, s. 118

¹³ KNAPPOVÁ, pozn. 9, s. 119-120

Ohledně těchto přístupů se vyjádřil J. Levý (1983, s. 114-115), podle kterého je „vlastní jméno možno přeložit, pokud má hodnotu jen významovou“ (jako např. ve středověkých alegoriích, ve fabiánu nebo v komedii dell'arte: Misericordie – Milosrdenství, Frater – Mnich, Dottore – Doktor aj.), ale „jakmile přistoupí charakter jména, tj. závislost na národní formě (každý národ má svůj rejstřík tvarů pro jména), je možná jen substituce nebo transkripce“ (Levý, 1983, s. 114-115), (např. podoba charakterizačních a typizačních jmen běžných v komediích a v satirickém románě: Sheridanova Mrs. Malaprop, Sir Peter Teazle, Charles Surface apod.). „Bez substituce se překlad obejde při převodu mezi příbuznými jazyky, např. češtinou a ruštinou, kde význam slovních kmenů je pochopitelný: Fronvizinův Prostakov, Gogolův Chlestakov, Uchovertov“ (Levý 1983, s. 114-115).

M. Knappová (1987, s. 121) zastává názor, že pro oblast užívání osobních jmen v překladové literatuře z jazykového hlediska nelze stanovit jednoznačně závazná pravidla. Překlad jmen závisí na mnoha faktorech a je podmíněn velkým množstvím objektivních předpokladů, zahrnujících literární žánr, místo a čas děje, specifika jazyka původního díla a jeho onymických systémů, dále je podmíněn věkem a druhem předpokládaných čtenářů atd., ovšem také subjektivními předpoklady – tj. překladatelovou zkušeností a celkovým přístupem k dílu. Je ale nutno, aby zvolený přístup byl stylově jednotný, důsledně uplatňovaný v celém předpokládaném díle a snadno rozpoznatelný (aby bylo jasné, o který způsob jde a proč byl zvolen).¹⁴ Z. Kufnerová (1994, s. 172-173) pak při řešení jazykové podoby pojmenování osob (i míst) doporučuje brát v úvahu především tyto okolnosti:

1. *grafické systémy daných jazyků* - zda jsou dva jazyky blízce příbuzné či naopak vzdálené, jaký je vztah jejich grafických systémů (jde-li např. v obou případech o latinku či cyrilici, nebo je-li grafický systém jazyka překladu odlišný od systému jazyka originálu) apod;
2. *stupeň frekvence jména a stupeň jeho „domestikace“, osvojení* - jména historických osobností, spisovatelů a jiných kulturních tvůrců se vyskytují v různých podobách (Karel Veliký, Karel Marx, avšak: Karl Maria Weber, Charles Aznavour, Charlie Chaplin; Bedřich II., Bedřich Engels, avšak: Friedrich Schiller, Fryderyk Chopin aj.);
3. *dobové zvyklosti* – projevující se mj. v tom, že v češtině se západoevropská příjmení vždy přejímají ve výchozí grafické písemné podobě (Diderot, Falconet, Mitterrand aj.),

---

¹⁴ KNAPPOVÁ, pozn. 9, s. 121

ale příjmení ruská se graficky realizují dvojím způsobem, a to v přepisu odborném (v bibliografii, např. Gorbačev, Trubačev) a v přepisu běžném (v beletrii, např. Pečorin).¹⁵

Kufnerová dále zdůrazňuje, že je nesmírně důležité si uvědomit, že pokud se vlastní jméno dostává do názvu díla, může se stát zároveň signálem cizosti textu a spolu se jmény místními (eventuálně s názvy reálií) tvoří opěrné body, jež udržují kontinuitu povědomí cizosti prostředí i literárního díla a čtenáři průběžně připomínají, že jde o překlad, nikoliv o originál (Kufnerová 1994, s. 174).

„Při překladu jde přirozeně jen o význam, jenž má platnost v celku díla, nikoli o významovost absolutní: nebudou se překládat jména, která sama o sobě mají sice sémantický obsah (König, Pokorný), ale takový, který není součástí významové výstavby díla.“¹⁶, podotýká J. Levý (1983, s. 114-115).

Zde jsme představili nejdůležitější úvahy a teoretická východiska týkající se různých způsobu překladu osobních jmen a nastínili jsme problémy, jež se při tom vyskytují. Dále se budeme zabývat překladem osobních a zeměpisných jmen v Tolkienově románu Pán Prstenu do ruštiny a do češtiny a při tom se pokusíme zjistit, jaké z uvedených přístupů a překladatelských postupů použili ruský překladatel a česká překladatelka.

---

¹⁵ KUFNEROVÁ, Zlata. Překládání a čeština, s. 172-173

¹⁶ LEVÝ, pozn. 3, s. 114-115

3 Praktická část

V této kapitole se budeme věnovat vybraným jménům a místním názvům, se kterými se setkávají ruští a čeští čtenáři při čtení Tolkienova románu. Je třeba zmínit, že je přeložených názvů velké množství, ale jen málokteré z nich nepůsobí při překládání potíže. Zaměřila jsem se na tu větší část jmen a názvů, která buď působí potíže, nebo je přeložena zajímavým způsobem, případně kde se přístup ruského překladatele a české překladatelky nějak výrazně liší.

Ke srovnání jsem použila jediný existující český překlad od Stanislavy Pošustové. Tolkienovo dílo bylo do ruštiny přeloženo víckrát. Pro účely srovnání jsem zvolila překlad Vladimira Muravyova, který jsem si vybrala z toho důvodu, že je tam přeložena (nikoli transkribovaná) většina jmen a názvů a také proto, že je to jeden z nejpopulárnějších překladů v Rusku.

V případě každého jednotlivého jména tu popisuji jeho původní význam, pak uvádím české a ruské překlady, a pokud je to možné, uvádím, co vedlo překladatele k tomu kterému výsledku. Při popisu původního významu jsem čerpala z knihy *Guide to the Names in The Lord of the Rings J. R. R. Tolkiena*, což je jakýsi autorův návod přímo určený překladatelům. Tento „Průvodce“ vznikl v době, kdy existovaly pouze dva překlady Pána Prstenů, a to holandský a švédský, k vydání ho pak připravil syn autora Christopher Tolkien. Příručka je psána formou komentářů ke každému názvu či jménu. Tolkien se přitom zaměřil především na názvy, jejichž význam je těžce odhalitelný (například proto, že mají svůj původ ve starší angličtině) a v příručce vyslovil svá doporučení ohledně nutnosti, či naopak zbytečnosti překladu. Na základě Tolkienových osobních dopisů (např. dopis číslo 190, a dopis Rayneru Unwinovi z 3. července 1956)²⁹ víme, že se staví proti jakýmkoliv „překlady“ osobních jmen a místních názvů. Cituji zde jeho vyjádření: „In principle I object as strongly as is possible to the 'translation' of the nomenclature at all (even by a competent person)“³⁰ a následně tvrdě kritizuje holandský překlad, se kterým se seznámil. Trvá na tom, že v překladu díla, ve kterém jde nejen o vymyšlený děj, ale i o vymyšlený svět, musí být zachován celkový kolorit. Zmiňuje také, že

---

²⁹ Dostupné z

< http://www.e-reading.club/bookreader.php/139008/The_Letters_of_J.R.R.Tolkien.pdf.pdf > [cit.

2015-12-23]

³⁰ Tamtéž

podle něho by se jména a názvy neměly předkládat a že by stačil slovník v příloze s vysvětlením, co které jméno/název znamená. Na dalším místě uvádí: “I am sure the correct (as well as for publisher and translator the more economical?) way is to leave the maps and nomenclature alone as far as possible, but to substitute for some of the least-wanted Appendices a glossary of names”³¹.

Jak je ale známo, překladatelé se touto radou moc neřídí, ignorují dokonce nejen ji, ale i výše zmíněnou příručku „Průvodce“. Ve výsledku jsou pak někdy těžce pochopitelné překlady - buď nelogické a málo průhledné názvy, nebo jména, která mohou působit zmatek a čtenáře snadno poplést. Na druhou stranu v některých případech je však překlad přímo nezbytný, například tehdy, když jde o jméno, které je nutné přeložit doslova. O který případ se jedná v ruském anebo v českém překladu a jestli se dá říct, že výsledek je jednoznačně dobrý, je možné posoudit teprve po důkladném seznámení se s těmito překlady.

---

³¹ Tamtéž

3.1 Překlad vlastních jmen do češtiny a ruštiny

Příjmení, kterým by se logicky mělo začít, jelikož je to příjmení jedné z ústředních postav románu, je **Baggins**, které je odvozeno od „bag“, což v jazyce originálu znamená „pytel“, „taška“ nebo „kabelka“, a do češtiny bylo přeloženo jako **Pytlík**, což je zdrobnělina podstatného jména „pytel“. V ruském překladu *Baggins* bylo přeloženo jako **Торбунс**, což je rovněž odvozeno od podstatného jména „торба“, které znamená „pytel“ nebo „kabela“.

Další jméno je **Bandobras Took (Bullroarer), son of Isengrim the Second**. Je tady přeložitelná přezdívka *Bullroarer*, která doslova znamená „býk“ a „křikloun“ a je to zároveň název starobylého hudebního nástroje³⁵, o kterém Tolkien věděl a na který ve své příručce odkazoval.³⁶ V češtině je to **Bučivoj**, překladatelka tady použila začátek slovesa „bučet“ a podstatné jméno „voj“. V českém překladu je také pokus o překlad příjmení *Took*, které na první pohled vypadá jako sloveso „to take“ (brát) v minulém čase, a ve výsledku máme „**Bandobras Bral**“, což je ale chyba, před kterou Tolkien své překladatele dokonce varoval, když psal, že toto příjmení je neznámého původu a v překladech je třeba ho pouze transkribovat podle pravidel jazyka překladu.³⁷ V ruské verzi je toto jméno přeloženo jako **Бандобрас Крол (Быкобор), сын Изенгрима II**. *Bullroarer* je **Быкобор**, skládá se tedy z „бык“ – býk a „бор“, což by mohlo být začátkem podstatného jména „борец“, které znamená „bojovník“, „borec“, nebo slovesa „бороться“, které znamená „bít se“, „zápasit“, „bojovat“. Příjmení tady bylo přeloženo jako *Крол* (od ruského „кролик“ – „králík“) a to má své vysvětlení. Později překladatel spojil s králíky a zajíci několik místních názvů, např. **Tuckborough** („tuck“ nejspíš jako jiný přepis znění „took“ a „brought“ jako „samosprávné město“) jsou **Кроли** (zase od ruského „кролик“ – králík), **Tookland** (doslova „země Tooků“) je **Укролье** (místní název od ruského „кролик“), **Buckland** (je spojeno s příjmením *Brandybuck*, máme tady doslova „zemi jelenů“) jsou **Заячьи Холмы** (doslova „Zaječí vrchy“), **Bucklebury** (název hlavní obce v *Bucklandu*, který Tolkien doporučoval překládat s výše uvedeným kořenem „buck“ a s nějakým ekvivalentem anglického „-bury“) je **Кроличья Балка** (doslova „Králíčí rokle“ či „Králíčí úžlabina“). Překladatel se zde neřídil Tolkienovou radou, neboť zastává názor, že „přestože to

³⁵ Dostupné z < <https://en.wikipedia.org/wiki/Bullroarer> > [cit. 2015-12-23]

³⁶ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

³⁷ Тамtéž

Tolkien popírá, *hobbit* je zkratka dvou slov: homo (lat. „člověk“) + (ra)bbit (ang. „králík“). Tento předpoklad je však mylný, ovlivnil ale další postup překladatelovy práce a ve výsledku máme v románu „zaječí“ a „králičí“ nejen příjmení, ale i různé místní názvy.

Tobold Hornblower je staré anglické příjmení a skládá se ze dvou částí – „horn“, což znamená „roh“ a „blower“ – „troubící“, dohromady je to „troubící na roh“. V české verzi je to **Troubil**, v jehož názvu byla zachována polovina původního významu. V ruské verzi je to **Тобольд Громобой**, což je odvozeno od podstatných jmen „гром“, „hrom“ a „бой“, kde nevíme, o jaký význam přesně jde, protože „бой“ rusky znamená buď „boj“ (bitva), anebo „odbíjení“ (hodin či zvonů). Vzhledem k původnímu významu přezdívky předpokládám však, že překladatelka spíš měla na mysli „odbíjení“.

Boffin znamená něco jako „chytrák“, „učenec“, ale do češtiny toto jméno bylo přeloženo jako **Bulík**, což však má opačný význam³⁸. O takovémto překladu mohla však rozhodnout zvuková podoba obou jmen. V ruské verzi je to **Булкинс**, což je odvozeno od ruského „булка“, („žemle“ nebo „houska“), vůbec se to ale neshoduje s původním významem. Překladatel se zde rozhodl pro tento překlad zřejmě jen kvůli shodě počátečních písmen.

Další příjmení je **Oldbuck**, u kterého autor doporučuje zanechat kořen „buck“, ale při překladu se dá použít taky první část jména „old“ – starý. Do češtiny je příjmení přeloženo jako **Starorád**, kde je sufix „-rád“ stejný jako v překladu příjmení **Brandybuck** (viz str. 16) a má tentýž význam. Do ruštiny je toto jméno přeloženo jako **Побегайк**, což je odvozeno od slovesa „побегать“, které znamená „zaběhat si“.

U jména **Thorin Oakenshield** bychom mohly docela snadno přeložit přezdívku **Oakenshield**, která se skládá z přídavného jména „oaken“, které znamená „dubový“ a podstatného jména „shield“ - „štít“, dohromady tedy „Dubový štít“. Tato přezdívka je spojena s minulostí postavy, dostal ji, když jednou na bojišti ztratil svůj štít a musel se bránit dubovou větví. Vysvětluji to proto, že se v českém překladu Thorin z Dubového Štítu stal **Pavézou** („pavéza“ je pozdně středověký dřevěný, zhruba obdélníkový štít), a tímto se ztratila důležitá část pověstného příběhu. V ruské verzi je ale tato přezdívka přeložena opravdu doslova, je to **Дубошит** („дуб“ – „dub“ a „шит“ – „štít“).

Další jméno, nebo spíše přezdívka, je **Gollum**. Tuto přezdívku dostala tato postava románu podle zvuku, který vydávala svým hrdlem, což by se nemělo překládat. V českém překladu se překladatelka nicméně zřejmě snažila nějak přizpůsobit jméno českému uchu a

---

³⁸ Výraz „stát někde jako bulík“ znamená „stát hloupě“, říká se tak o někom, kdo se nedovede vhodně chovat či mluvit.

zraku a pojmenovala ho **Glum**. V ruské verzi je to **Горлум** a překladateli zde zřejmě také šlo o to přizpůsobit jméno ruským fonetickým zvyklostem.

Příjmení **Sackville-Baggins** se skládá ze dvou částí, druhou jsme již měli v první knize, ta první je ale obvyklé anglické příjmení, podle autora je více aristokratické než **Baggins** a je s ním příbuzné, jelikož „sack“ také znamená „pytel“³⁹. Překladatelka tady použila jakoby místní název, který by také měl odkazovat na „pytel“, neboli v daném případě „sáček“, a ve výsledku je **Pytlík ze Sáčkova**. V ruské verzi je první část příjmení přeložena jako **Лякошель**, skládá se to z „ля“ (což by mohlo odkazovat na používání „de la“ před francouzskými příjmeními a nějak naznačovat, že jde o „aristokratické“ příjmení) a z podstatného jména „кошель“, které znamená „tobolka“, „váček“, nebo dokonce „peněženka“. Ve výsledku je to **Лякошель-Торбинс**.

Další jméno je **Sam Gamgee**, které autor též označil za nepřeložitelné. Nemá žádný význam, je to staré anglické příjmení, do češtiny však z neznámého důvodu bylo přeloženo jako **Křepelka**. Potkáme se tady také s **Hamem Gamgee** který má přezdívku **Gaffer**. „Ham“ můžeme přeložit jako „šunka“ či „kýta“, je to ale přeloženo jako **Pecka**. „Gaffer“ znamená „starý muž“, v českém překladu je to ovšem **Kmotr**. Karel Glogar v práci *K překladu názvů míst a vlastních jmen v díle J. R. R. Tolkiena Pán prstenů* tento případ komentuje takto: „Ve slovnících je sice možné nalézt, že se toto slovo kolem 14. století používalo jako označení kmotra a ve spojení s ostatními etymologickými hrátkami Tolkiena by se zdálo, že právě něco podobného zamýšlel, avšak už samotný fakt, že toto slovo ve smyslu kmotr vymizelo, napovídá, že by nemělo být jako kmotr přeloženo, protože si ho takto anglický čtenář neidentifikuje. Podíváme-li se na dnešní významy tohoto slova (venkovský strejc, strejda, předák, mistr, vedoucí pracovní skupiny, dozorce, šéf, slang. táta, fotr, tatík, starouš) a přiblížíme-li si trochu onu postavu z knihy (otec Sama, 92 let, venkovský styl života, poměrně umluvený a plný rad, proslulý zahrádkář, který měl na starosti dohled nad zahradou okolo příprav na oslavu narozenin, v knize je nejvíce adresován svým synem, většinou spojením my old Gaffer [můj starý Kmotr]), je možné si z nabízených možností vybrat i jiné“.⁴⁰ V ruském překladu **Sam Gamgee** je **Сэм Скромби**, překlad příjmení je nejspíš odvozen od přídavného jména „скромный“, což znamená „skromný“ a mohlo by to vyzdvihnout charakteristické povahové rysy postavy.

---

³⁹ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁴⁰ Dostupné z < www.phil.muni.cz/~jirka/children/children1/glogar_tolkien.rtf > [cit. 2015-12-23]

Jmeno *Ham Gamgee* je pak pouze transkribováno a je to *Хэм Скромби*, jeho přezdívka *Gaffer* je přeložena jako *Жухарь*, což je v slovanské mytologii označením pro zlého domácího ducha. Proč se překladatel rozhodl pro tento název, nelze s jistotou říct.

Noakes of Bywater – v tomhle případě příjmení *Noake* je možné přeložit, na což poukazuje i autor, když uvádí, že Noake(s) a Noke(s) jsou anglická příjmení, která nejspíš pocházejí od geografického názvu No(a)ke (od staroanglického „atten oke“ – „u dubu“), díky čemuž překladatel může použít nějaký vhodný ekvivalent, ale protože si toho původu už dneska nikdo nevšimá, to není nutné⁴¹. *Bywater* tu má doslova význam „u vody“ nebo „na vodě“ a označuje místo, odkud pocházejí *Noakes*. V české verzi je to *Nouna z Povodí*, příjmení již nemá význam, překladatelka pouze počestila jeho znění a v názvu místa se zachoval původní význam. Do ruštiny je to přeloženo skoro doslova jako *Сдубень из Приречья*, je to odvozeno od ruského „дуб“- „dub“ a „река“- „řeka“.

Příjmení *Brandybuck* je ve skutečnosti anglické, dá se ale přeložit ve spojení s kořenem „buck“, který v tomhle případě odkazuje na staroanglické „bucc“ – „jelen“ nebo „srnec“⁴². Začátek je pak převzat z názvu řeky Bryndywine („brandy“ a „vino“)⁴³. Do češtiny je to přeloženo jako *Brandorád*, kde přípona „-rád“ zřejmě má odkazovat na to, že Brandorád má rád brandy, což je ale chybné. V ruské verzi to překladatel přeložil jako *Брендизайк* („бренди“ – „brandy“ a „зайк“ je zkrácené „зайка“ – zdobnělina od „заяц“- „zajíc“), což zase souvisí s oněmi výše zmíněnými zajíci a králíky.

Daddy Twofoot je přeloženo do češtiny doslova jako *Tat'ka Dvounožka*. V ruském překladu je to *Папаша* („tatík“), *Двунал* (odvozeno od čísla „два“ (dva), „dva“ a „палец“ – „prst“), a tak příjmení Daddyho najednou neznamena něco jako „dvounožka“, ale „dvouprst“.

Sandyman („sandy“ – „písek“, „man“ – „člověk“) je přeloženo jako *Písař*, tady překladatelka vytvořila vlastní jméno odvozené od „písek“, v ruské verzi je to *Пескунс* (odvozeno od „песок“ – „písek“).

Grubbs je hobitčí příjmení, které Tolkien doporučoval překládat tak, aby se zachoval význam anglického slovesa „grub“ – „kopat“ a *Chubbs* je anglické příjmení, které připomíná přídavné jméno „chubby“ znamenající „tlustý“, „bakulatý“, což by podle autora také mělo být

---

⁴¹ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁴² Tamtéž

⁴³ Tamtéž

zachováno⁴⁴. V české verzi jsou to **Ponravové** (odvozeno od „ponrava“, což by mohlo být spojeno s tím, že ponravy žijí v zemi) a **Cvalíkové** (nejspíš je odvozeno od „cvalík“, což znamená „tloušťák“). Do ruštiny jsou tato dvě příjmení překvapivě přeložena jako **Ройлы**, **Ейлы** и **Пойлы**, překladatel tento typ překladu zřejmě zvolil pro zvukovou shodu, která by nějak připomínala původní *Grubbs* a *Chubbs*.

Dále je v románu celá řada příjmení, jež sice mají význam, který už však není tak důležitý pro dějovou linii románu –

„...and a selection of **Burrowses** (odvozeno od „burrou“ – „nora“, „doupě“), **Bolgers** (podle autora má zůstat nepřeloženo), **Bracegirdles** (odvozeno od „brace“ – „spona“ a „girdle“ – „opasek“), **Brockhouses** (odvozeno od „brock“ – „jezevec“ a „house“ – „dům“), **Goodbodies** (od „good“ – „dobrý“ a „body“ – „tělo“), **Hornblowers** (viz str. 14) and **Proudfoots** (od „proud“ – „hrdý“, „pyšný“ a „foot“ – „noha“)“.

Do češtiny je tento úryvek přeložen jako „...a výběr **Pelíšků** (od „pelíšek“), **Bulvů** (od „bulva“), **Kšandičků** (od „kšandy“), **Jezevců** (od „jezevec“), **Dobráčků** (od „dobráček“, zdrobněliny od „dobrák“), **Troubilů** (viz str. 14) a **Hrdonožků** (od „hrdý“ a „nožka“, zdrobněliny od „noha“)“. Do ruštiny je to přeloženo takto: „...представлены **Глубоконы** (od „глубоко“ – „hluboce“ a „копать“ – „kopat“), **Бобберы** (od „бобр“ – „bobr“), **Толстобрюхлы** („толстый“ – „tlustý“ a „брюхо“ – „břícho“, „pupek“), **Барсуksы** (od „барсук“ – „jezevec“), **Дороднинги** (od „дородный“ – „obtloustlý“), **Дудстоны** (od „дудить“ – „troubit“) и **Шерстопалы** (od „шесть“ – „šest“ a „палец“ – „prst“).

Jméno **Rory Brandybucka**, které se v české verzi nepřekládalo, je v ruské přeloženo jako **Дурри** (*Брендизайк*), což může odkazovat na „дурак“ – „blbec“.

Jméno **Gildor Inglorion of the House of Finrod** je přeloženo doslova jako **Gildor Inglorion z domu Finrodova**, překladatelka tu pouze přidala českou koncovku. Do ruštiny je to přeloženo jako **Гаральд из колена Славуров**, část „of the House of Finrod“ je celá vynechána a „Inglorion“ je přeloženo jako „из колена Славуров“ („из колена“ znamená „z kmenů“ a „Славуров“, které je odvozeno od „слава“ – „sláva“, souvisí a anglickým „glory“ vyskytujícím se ve jménu postavy).

---

⁴⁴ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

Maggot znamená „červ“, do češtiny je to přeloženo jako **Červík**. V ruské verzi je to **Бирюк**. Slovo „бирюк“ původně znamenalo „vlk samotář“, ale význam se rozšířil a dnes je to pojmenování pro osamělého a nespolečenského člověka.

Jméno **Meriadoca (Merry) Brandybucka** je přeloženo jako **Smělmír (Smíšek) Brandorád**, což může souviset s tím, že „merry“ je veselý, veselý se asi často směje, a proto tedy Smíšek. V ruské verzi je toto jméno pouze transkribováno.

V případě **Fatty Bolger** je přeložitelné pouze jméno (nebo přezdívka) „Fatty“ znamenající „tloušť“ nebo „cvalík“. Do češtiny celé jméno bylo přeloženo jako **Cvali Bulva**. Překladatelka se rozhodla přeložit i příjmení a z neznámého důvodu zvolila pro něj podstatné jméno „bulva“. Bulva je oční koule, anebo taky rostlinný dužnatý orgán vzniklý ztlustěním kořene a dolní části stonku. Překladatelka zřejmě zdvojením „tloušťky“ chtěla ještě více zdůraznit podsaditý vzhled postavy. V ruském překladu je to **Толстик Боббер**, „толстик“ je odvozeno od „толстый“ – „tlustý“ a „боббер“, jak již bylo zmiňováno, je odvozeno od „бообр“ – „bobr“.

Gorhendad Oldbuck je přeloženo jako **Горемык Побегайк**, „горемык“ je odvozen od „горемыка“, což znamená „ubožák“, „nešťastník“. V české verzi toto jméno zůstalo nepřeloženo.

Další jméno je **Goldberry**, což můžeme přeložit doslova jako „zlatá bobule“, v češtině je to **Zlatěnka**, zachovalo se tu spojení se zlatem, v ruské verzi je to přeloženo jako **Золотунка**, což je také odvozeno od „золото“ – „zláto“.

Fatty Lumpkin je jméno poníka, zakládající se na slovech „fatty“ - „tloušť“ (neboli „tlustý“) a „kousek“ nebo „hrudka“ („lump“ znamená „kus“ nebo „hrouda“, u sufixu „-kin“ autor vysvětluje, že v daném případě tvoří zdrobnělinu⁴⁵). V české verzi to je **Tlustý hošek**. Nevím, co překladatelku vedlo k takovému řešení. Na rozdíl od **Cvali Bulvy** překladatelka zde zřejmě nechtěla podtrhnout přívlastek „tlustý“. Pokud je nám známo, slovo „hošek“ se v češtině vyskytuje pouze jako příjmení. Svou zvukovou podobou připomíná však zdrobnělinu „hošík“. **Hošek** může ale souviset i se slovem hoš – což podle Machka znamená „skoč“, od toho je také hopsat.⁴⁶ Do ruské verze je to přeloženo jako **Хопкин-Бобкин**, význam se tady nezachoval, překladatel se nejspíš chtěl přiblížit znění původního jména a jeho zvukovou podobou vyvolat představu hopsavosti typické pro poníky.

---

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ МАЧЕК, Вáclav. Etymologický slovník jazyka českého, s. 178

Jméno **Barliman** („barli“ tady odkazuje na „barley“, což znamená „ječmen“ a „man“- „člověk“) **Butterbur** (název rostliny, která se v češtině nazývá „devětsil“, autor ale doporučoval použít v překladu třeba i jinou rostlinu, která by obsahovala původní „máslo“⁴⁷) je do češtiny přeloženo jako **Ječmínek Máselník**. V ruské verzi je to **Лавр Наркисс**, „лавр“ znamená „vavřín“, „наркисс“ by mohla být starší podoba názvu narcisu. Překladatel se rozhodl pro takovou podobu tohoto jména asi proto, že je narcis také rostlina, stejně jako devětsil v originálu.

Příjmení **Underhill** je doslova přeloženo jako **Podhorský**, v ruském překladu je to **Накрычунс** a nejspíš odkazuje na místo *Bag End*, které je v ruské verzi *Торба-на-Крыче*.

V deváté kapitole jsou dva seznamy jmen:

„...like **Rushlight** (odvozeno od „rush“ – „rákos“), **Goatleaf** (odvozeno od „goat“ – „kozel“ a „leaf“ – „list“), **Heathertoos** (odvozeno od „heather“ – „vřes“ a „toos“ – „pazour“), **Appledore** (odvozeno od „apple“ – „jablko“), **Thistlewool** (odvozeno do „thistle“ – „bodlák“, „wool“ – „vlna“) and *Ferny* (viz str. 20) (not to mention *Butterbur* (viz str. 18). Some of the hobbits had similar names. The **Mugworts** (odvozeno od „mugwort“ – „pelyněk“), for instance, seemed numerous. But most of them had natural names, such as **Banks** (odvozeno od „bank“ – „břeh“), *Brockhouse* (viz str. 17), **Longholes** (odvozeno od „long“ – „dlouhý“ a „hole“ – „díra“, „jáma“), **Sandheaver** (odvozeno od „sand“ – „písek“ a „heaver“ – „sochor“), and **Tunnelly** (odvozeno od „tunnel“ – „tunel“)

V české verzi tento úryvek vypadá takto:

„...jako **Rákosník** (odvozeno od „rákos“), **Kozílist** („kozí“ a „list“), **Vřesík** (odvozeno od „vřes“), **Jabloňka** (odvozeno od „jablko“), **Chmýrek** (zdrobnělina od „chmýr“) a *Potměchut* (viz str. 20) (*o Ječmínkovi* (viz str. 18) nemluvě). Někteří z hobitů se jmenovali podobně. **Černobejlů** (odvozeno od „černý“ a „bejt“, oč. „být“) například bylo zřejmě povíc. Většina však měla obvyklá jména jako **Stránský** (překladatelka se tu asi rozhodla pro nějaké běžné příjmení místo původního „Banks“), **Doupal** (takto je přeloženo příjmení *Brockhouse*, což je zvláštní, protože předtím totéž příjmení bylo přeloženo jako *Jezevec*), **Ponořil** (odvozeno od slovesa „ponořit se“), **Pískohrab** (odvozeno od „písek“ a „hrabat“) a **Tunelík** (odvozeno od „tunel“).

---

⁴⁷ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

V ruském překladu stejný úryvek má toto znění:

„**Тростняк** (odvozeno od „тростник“ – „rákos“), **Верескор** (odvozeno od „вереск“ – „vřes“), **Чертотолокс** (odvozeno od „чертополох“ – „bodlák“), **Осинник** (viz str. 20) и тому подобные. Здешние хоббиты не отставали: самое частое имя у них было **Стародуб** (odvozeno od „старый“ – „starý“ a „дуб“ – „dub“). **Норкинсы** (je odvozeno od „норка“, zdrobnělina od „нора“ – „nora“), **Занескунсы** (odvozeno od „песок“ – „písek“), **Прорывинсы** (odvozeno od slovesa „прорыть“ – „prokopat“), **Длинноноги** (odvozeno od „длинный“ – „dlouhý“ a „ноги“ – „nohy“) – наверняка не без родни в Хоббитании.“

Některá jména jsou vynechána, nejspíš proto, že nejsou pro děj důležitá.

Další příjmení - **Will Whitfoot** - je přeloženo jako **Vilda Bělonožka**, kde překladatelka odkazuje na jméno William, respektive jeho českou verzi „Vilém“ a „Whitfoof“ (od „white“ - „bílý“ a „food“ - „noha“⁴⁸) překládá doslova. V ruském překladu je to **Вил Тополан**, jméno je pouze transkribováno a příjmení je nejspíš odvozeno od slovesa „топать“, což znamená „dupat“, „šlapat“, a podstatného jména „лапа“ s významem „tlapka“.

Přezdívka **Strider** (odvozená od slovesa „stride“ - „kráčet“) je přeložena jako **Chodec**. V ruské verzi je to **Бродяжник**, což je odvozeno od slovesa „бродить“ – „toulat se“.

U jména **Bill Ferny** (odvozeno od názvu rostliny „fern“ - „kapradina“) překladatelka zase použila domáckou podobu české verze jména „William“ a přeložila to jako **Vili Potměchuť**. V ruské verzi je to **Бум Осинник**, překladatel tady úplně změnil příjmení v porovnání s jeho původním významem, překlad je zde odvozen od podstatného jména „осина“, což znamená „osika“.

Jméno **Glorfindel**, které se v české verzi nepřekládalo, v ruské nabylo podoby **Всеславур**. Překladatel se tady pokusil o překlad zřejmě v domněnání, že je část „glor“ ve jménu odvozena od „glory“ („sláva“), což je ale mylný předpoklad, protože je to elfí jméno a v elfím jazyce znamená „zlatovlasý“.

Shadowfax je jméno koně, kde „shadow“ znamená „stín“ a „fax“ je starší anglické slovo pro „vlasý“, které se již v současné angličtině nepoužívá. Překladatelka jej přeložila doslova jako **Stínovlas**. V ruské verzi je to **Светозар**, „свет“ znamená „světlo“ a „зар“ je spojeno se slovesem „озарять“ znamenající „ozařovat“.

---

⁴⁸ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

Je tu pak další jméno jedné z postav, které má popisný charakter: „*Gwaihir the Windlord, swiftest of the Great Eagles*“. Do češtiny bylo přeloženo doslova „*Gwaihir, Pán větru, nejrychlejší z Velkých orlů*“. „Windlord“ se skládá z „wind“ („vítr“) a „lord“ („pán“). Do ruštiny toto jméno bylo přeloženo takovým způsobem, že popis „swiftest of the Great Eagles“ je na začátku, přičemž je jméno vynecháno, zůstala jen přezdívka „Windlord“, která je přeložena „Ветробой“ („ветер“ – „vítr“ a „ветер“ – „boj“). Nakonec to tedy vypadá takto: „*быстрейший из Горных Орлов – Ветробой*“.

Jméno *Treebeard* („tree“ - „strom“ a „beard“ - „vousy“) je doslova přeloženo jako *Stromovous*, v ruské verzi je to *Древень*, což je odvozeno od „дерево“ – „dřevo“.

Příjmení *Leaflock* („leaf“ - „list“ a „lock“ - „kaděř“) je také přeloženo skoro doslova jako *Listovlas*, v ruštině to je *Листвень*, což je též odvozeno od „лист“ – „list“.

Další příjmení *Skinbark* („skin“ - „plet“ nebo „kůže“ a „bark“ - „kůra stromu“) je přeloženo jako *Korkož*, kde je „kor“ spojeno s „kůra“ a „kož“ nejspíš s „kůže“. V ruské verzi je to přeloženo jako *Вскорень*, což je odvozeno od „корень“ – „kořen“, „kmen“.

Příjmení *Wandlimb* („wand“ - „hůlka“ nebo „prut“, „limb“ - „úd“, „končetina“, „větev“) je přeloženo jako *Prouteček*. Do ruštiny je to přeloženo jako *Приветочка*, což je jakési spojení přídavného jména „приветливый“ – „přívětivý“ a „веточка“, zdrobnělina slova „ветка“ – „větev“.

Příjmení *Quickbeam* („quick“ - „rychlý“, „beam“ - „břevno“, „dřevo“) je přeloženo jako *Řežábek*, což je poměrně málo frekventované příjmení⁴⁹. V ruském překladu je to *Скоростень*, což je odvozeno od podstatného jména „скорость“ – „rychlost“.

V případě *Grima Wormtongue* lze přeložit pouze přezdívku *Wormtongue*, která doslova znamená „červí jazyk“ („worm“ - „červ“ a „tongue“ - „jazyk“), v české verzi je to tedy *Červivec*. V ruské verzi je přezdívka přeložena jako *Гнилоуст* a nemá nic společného s původním červem, ale je spojena s přídavným jménem „гнилой“, které znamená „shnilý“ a podstatným jménem „уста“ – „ústa“.

Snowmane je další jméno koně. Je to kompozitum skládající se ze „snow“ („sníh“, „sněžný“) a „mane“ („hříva“), což bylo přeloženo jako *Bělohřívák*. Do ruštiny toto jméno bylo přeloženo podobně - *Белогрив*, což je odvozeno od „белый“ – „bílý“ a „грива“ – „hříva“.

⁴⁹ V češtině existuje ještě podobně znějící slovo řežábek – název jídla (z cukety).

Firefoot („fire“ - „oheň“, „foot“ - „noha“) je také jméno koně, které do češtiny bylo přeloženo jedním slovem – **Ohnivec**. V překladu do ruštiny - **Огненоз** - se zachovaly obě části původní složeniny (odvozeno od „огонь“ – „oheň“ a „нога“ – „noha“).

Co se týká přezdívky **Greyhame**, autor vysvětluje, že se má překládat jako „šedý oděv“ („grey“ znamená „šedý“), v české verzi je to pak **Šedoplášť**, v ruské verzi je to **Серая Хламида**, „серый“ znamená „šedý“ a „хламида“ je široký a dlouhý oděv, který také může vypadat absurdně.

Beechbone („beech“ - „buk“, „bone“ - „kost“) je přeloženo jako **Bukost** (odvozeno od „buk“, v ruštině je to **Буковец** (odvozeno od „бук“ – „buk“).

Jméno **Shelob** se skládá ze zájmena „she“ („ona“) a „lob“ („pavouk“ v nějakém nářečí)⁵⁰, do češtiny to překladatelka přeložila jako **Odula**, což je odvozeno od přídavného jména „odulý“ a může být spojeno s tím, že je tato postava obrovský tlustý pavouk. V ruské verzi je toto jméno pouze transkribováno.

Sneak znamená „žalobníček“, „potměšilec“, „tichošlápek“, v české verzi se toto jméno vyskytuje jako **Slidil**, do ruštiny pak bylo přeloženo jako **Мозгляк**, přičemž „mozгляк“ je podstatné jméno, kterým označujeme „neduživou“ nebo „churavou“ osobu.

Dlouhé popisné jméno obsahující původ hrdiny **Hirluin the Fair of the Green Hills** je do češtiny přeloženo jako **Hirluin Sličný ze Zelených vrchů**. Pro adjektivum „fair“ („krásný“, „poctivý“, „spravedlivý“) překladatelka zvolila velmi vzdálené synonymum „sličný“, kdežto „Green Hills“ bylo přeloženo doslova jako „Zelené vrchy“. V ruské verzi je to **Гирлуин Белокурый с Изумрудных Холмов**, jméno je tedy transkribováno, charakteristický rys hrdiny „fair“ byl přeložen jako „белокурый“, což znamená „světlovlasý“, a v překladu jeho původu „Green Hills“ - „Изумрудные холмы“ („изумрудный“ - „smaragdový“, „холм“ - „kopec“, „vrch“) se místo neutrální zelené barvy vyskytuje její nevšední název a nevšedně znějící odstín této barvy, čímž překladatel ozvláštnil název kopce.

Ve druhé kapitole čtvrté knihy se objevuje výraz „go to your filthy **Shriekers**“, kde „filthy“ znamená „špinavý“, „hnusný“, „odporný“, „Shrieker“ je odvozeno od „shriek“, což znamená „výkřik“, „vřískot“. V české verzi to vypadá takto „jdi si k těm svejm smradlavejm **Vřískalům**“, v ruské pak takto „Иди, иди к вонючему **Визгуну**“, „вонючий“ znamená „smradlavý“, kdežto „визгун“ - „vřískal“.

---

⁵⁰ Dostupné z

<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf> [cit. 2015-12-23]

V dalším jménu - **Rose Cotton** - „Rose“ znamená „růže“, zatímco „Cotton“ nemá nic společného s bavlnou, nýbrž se slovem „cot“, což je označení pro „malý dům“, „chalupu“, přípona „-ton“ souvisí se slovem „town“ a představuje běžný sufix používaný pro označení „malé město“. Je to něco jako v češtině městys. Do češtiny toto jméno bylo přeloženo jako běžné české jméno **Růža Chaloupková**, a v ruštině jméno bylo pouze transkribováno, zatímco příjmení bylo přeloženo jako **Кроммон**, což je s největší pravděpodobností odvozeno od „крот“ („krtek“).

Marigold je názvem květiny, která se česky nazývá „měsíček“, ale je to přeloženo jako **Mochníček**, což je zdobnělina od jiné rostliny – „mochna“. V ruské verzi se vyskytuje slovo **Бархамка**, což je také název květu, kterému se v češtině říká „aksamitník“.

Landroval je jméno, které se z elfího jazyka do angličtiny dá přeložit jako Broad Wing („broad“ znamená „široký“, „wing“ znamená „křídlo“), v české verzi se to nepřekládalo, v ruštině je to ale přeloženo jako **Быстрокрыл**, což je odvozeno od „быстрый“ – „rychlý“ a „крылья“ – „křídla“.

Mat Heathertoës („heather“ – „vřes“, „toes“ – „prsty na nohou“) je do češtiny přeloženo jako **Matěj Vřesík**. V případě jména se překladatelka rozhodla použít českou verzi jména „Matthew“, jehož domáckou podobou by mohlo být původní Mat. V ruské verzi je to přeloženo jako **Мэм Бересклет**, příjmení nejspíš souvisí s názvem rostliny „вегеск“ – „vřes“, ve kterém je pozměněno jedno písmeno.

Pro dlaší jméno - **Rowlie Appledore**, Tolkien použil zastaralý výraz „appledore“ znamenající „jabloň“. Do češtiny toto jméno bylo přeloženo jako **Rudla Jabloňka**. Místo typického anglického jména Rowlie česká překladatelka použila jméno Rudla.⁵¹ Do ruštiny toto jméno bylo přeloženo jako **Разли Яблочек** (odvozeno od „яблоко“ – „jablko“). Ruský překladatel tady, stejně jak tomu bylo v české verzi, pozměnil jméno, zatímco příjmení přeložil doslova.

V případě jména **Tom Pickthorn** se příjmení skládá ze slova „pick“, které tu podle autora nejspíš znamená „vrazit“, „vbodnout“, a „thorn“ – „trn“, „osten“. V české verzi je to přeloženo jako **Tomík Trnka**, v ruské jako **Там Деловик**, jméno Tom překladatel pozměnil o jedno písmeno a příjmení přeložil jako Деловик, což znamená „schopný, pracovitý člověk“. V českém překladu se alespoň do určité míry zachovala původní představa, kterou vyvolává

---

⁵¹ Rudla je domácka forma jména Rudolf.

spojení „vrazit trn“ – trnka má trny. V ruském překladu se překladatel naprosto vzdálil od původního významu.

Harry Goatleaf (viz str. 19) je přeloženo jako **Jindra Kozílist**. Harry je jméno, které kdysi bylo odvozeno od jména Hanry, jehož „českou verzi“ je „Jindřich“. V ruském překladu je to **Горри Козельник** (odvozeno od „козел“ – „kozel“), a přestože příjmení v originálu bylo jedním z výše zmíněných jmen vyskytujících se v seznamu v deváté kapitole, ruský překladatel ho tu ale vynechal, a proto se v ruském textu s ním setkáváme až na konci. Jméno Harry tu překladatel zase pozměnil a přizpůsobil ruským fonetickým zvyklostem, v překladu příjmení se zachoval původní význam tohoto slova.

A konečné máme poslední jméno - **Hob Hayward** – jméno se tady nebude překládat, ale příjmení má docela zajímavý význam. „Hayward“ je název pro člověka, který má za povinnost hlídat ohradu, aby dobytek nemohl utéct, toto slovo se skládá z „hay“ („ohrada“, ne „seno“) a „ward“ („hlídač“, „strážce“). V české verzi je to **Honza Křovík**, překladatelka tu zvolila české jméno místo původního „Hob“, zatímco překlad příjmení by mohl souviset se slovem „hay“, které, jak již bylo zmíněno, může znamenat také „seno“. V ruském překladu je to **Хоб Колоток** („колоток“ – „dřevená palice“, „dřevené kladivo“, ale také „bití“, „tlučení“). Tento překlad příjmení by mohl souviset s tím, že strážce ohrady může někdy dobytek i bít, když ho kontroluje, nevíme však přesně, čím se překladatel řídil.

3.2 Překlad názvů míst do češtiny a do ruštiny

Prvním z místních názvů, se kterým se čtenář setká, je **Shire**. Tento název se dá přeložit jako „hrabství“ neboli „oblast“. Slovo *shire* pochází ze staré angličtiny, kde původní „scir“ znamenalo něco jako „oblast“ neboli „okruh“⁶⁹. Do češtiny bylo přeloženo jako **Kraj**, což je docela výstižný překlad. V ruském překladu toto slovo bylo přeloženo jako **Хоббитания** s odkazem na podstatné jméno „хоббит“ („hobit“), což moc neodpovídá významu původního názvu, ale má to svoji logiku – Хоббитания je místo, kde žijí хоббиты.

Název **Greenwood the Great** se tady zachoval ve svém původním významu a je to **Velký zelený hvozd**, stejně jako **Misty Mountains**, které byly přeloženy jako **MLžné hory**. V ruském překladu jsou to **Великая Пуща**, („great“ anglicky a „великий“ rusky znamená „velký“, „пуща“ je „hustý les“) a **Мглистые горы**, což je také doslovný překlad.

Slovo **Mirkwood**, které se skládá z „mirk“- „temný“ a „wood“- „les“ či „hvozd“, také bylo přeloženo doslova – **Temný hvozd**. V ruské verzi to je **Лихолесье** (odvozeno od „лихо“ – „zlo“, „neštěstí“ a „лес“ – „les“). Překladatel zde rozšířil význam tím, že podtrhl jednu z konotací adjektiva „temný“.

Wilderland – „divoká země“ – je v českém překladu **Divočina**. Ruský překlad tohoto slova - **Глухоманье** je vynalézavější („глухомань“ znamená něco jako „zapadákov“).

Weathertop je doslova „vrch větrů“, o čemž píše i autor⁷⁰ a v češtině je to **Větrov**, což je odvozeno od „vítr“. V ruském překladu je to **Заверть**, a zamená to „vichřice“, „vánice“, „bouře“, takže znovu došlo k zesílení původního významu.

River Hoarwell (odvozeno od „hoar“ – „šedý“ a „well“ – „pramen“ a podle Tolkiena se má překládat podle významu) je v češtině **Mšená řeka**. S přídavným jménem „mšený“ se v českém jazyce můžeme setkat v případě názvu města Mšeno⁷¹, jenž je neznámého původu a podle různých odborníků by mohlo být odvozeno od slova „mech“⁷², od slovesa mštit⁷³

---

⁶⁹ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Dostupné z

<<http://www.mestomseno.cz/index.php?cmd=page&id=946&lang=cs%20tady%20máte%20odkaz%20taky%20na%20literaturu>> [cit. 2015-12-23]

⁷² Podle Antonína Profouse a L. Olivové-Nezbedové

⁷³ Podle Zubatého

(mechem vycpávat mezery mezi trámy dřevěné chalupy) nebo od osobního jména Mšen.⁷⁴ V ruské verzi je to přeloženo jako *Буйная*, „буйный“ - „divoký“, „nezkrotný“, čímž překladatel zase zesílil původní význam. Český překlad je výstižnější.

Dunland doslova znamená „temná země“⁷⁵, v češtině jsou to ale **Vrchoviny** a úplně stejně je přeloženo i další místo – *Downlands*, což je poněkud matoucí. V ruském překladu je *Dunland* přeložen poeticky jako *Сирые равнины*, doslova to znamená „osiřelé roviny“.

Přestože je *Bree* jedním z nepřeložitelných názvů, o čemž se zmiňuje autor v *Guide to the names in The Lord of the Rings*, překladatelka se rozhodla pro české znění – **Hůrka**. Ruský překladatel se také neřídil autorovou poznámkou a pojmenoval to místo po svém – *Пригорье*, což znamená něco jako „předhůří“.

V složenině *Chetwood* je první část „chet“ nepřeložitelná, a „wood“ znamená „les“. Pomístní jméno bylo přeloženo do češtiny jako **Hustoles**. Do ruštiny je toto slovo přeloženo pouze částečně jako *Чембор*, v němž se zachovalo původní neprůhledné „chet“ („чет“) z originálního názvu, a „wood“ je přeloženo jako „бор“, což znamená „bor, les“.

Název *Hobbiton*, odvozený od podstatného jména „hobbit“, byl přeložen v návaznosti na české znění téhož podstatného jména („hobit“) jako **Hobitín**. V ruské verzi je to *Хорзопд*, což je odvozeno od ruského „нора“ – „nora“ a „город“ – „město“ a má odkazovat na to, že hobiti bydlí v norách.

Další toponymum *Tuckborough*, kde je „tuck“ nejspíš jiný zápis slova „took“ a „brought“ má význam „samosprávné město“, do českého jazyka bylo přeloženo jako **Bralův Městec**, čímž překladatel správně odkazuje na překlad příjmení *Took* jako *Bral*. Pro ruskou verzi viz str. 13.

Michel Delving („delving“ je odvozeno od slovesa „to delve“ – „kopat“) se asi opravdu dá do češtiny nejlépe přeložit jako **Velká Kopanina**. Zde ale stojí za zmínku, že v současné angličtině význam „michel“ jako „velký“ již vymizel.⁷⁶ V ruské verzi máme *Землеройск*, což je odvozeno od podstatného jména „земля“ – „země“, „půda“, a slovesa „рыть“ – „kopat“, „rýt“ a má zase odkazovat na typicky vykonávanou činnost a způsob bydlení hobitů.

---

⁷⁴ Podle Karla Červenky

⁷⁵ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁷⁶ Dostupné z <www.phil.muni.cz/~jirka/children/children1/glogar_tolkien.rtf> [cit. 2015-12-23]

Tower Hills byly do obou jazyků přeloženy doslova jako *Věžové kopce* a *Подбашенные горы*.

Brandy Hall je třeba podle autora překládat tak, aby překlad obsahoval stejný kořen jako v názvu již zmíněné řeky Brandywine⁷⁷, v českém překladu je to *Brandov*. V ruské verzi je to přeloženo jako *Хоромина-у-Брендидуима*, „хоромина“ znamená „dům“, „Брендидуим“ je pomístní název odvozený od „Brandy“.

Buckland, jak již bylo zmíněno, je spojeno s příjmením *Brandybuck* a doslova znamená „země jelenů“, do češtiny je to ale přeloženo jako *Rádovsko*, což zřejmě odkazuje na překlad výše uvedeného příjmení *Brandybuck* (viz str. 16). V ruském překladu je toto slovo spojeno s *brandy* a bylo přeloženo jako *Забрендия* („за“ + „брендия“ (brendija), což působí jako místní název odvozený od „brandy“).

V *Great Smials* je použito hobitčí slovo *Smials*, o kterém Tolkien píše, že se nemá překládat a že by podle něho takové podoby mohlo nabýt staroanglické slovo „*smygel*“, které znamenalo „nora“⁷⁸. V české verzi tento název byl přeložen jako *Velké Pelouchy*, kde je Velké doslovný překlad původního *Great* a *Pelouchy* je slovo, které česká překladatelka použila pro hobitčí název pro nory. V ruském překladu je tento název přeložen podle přání autora jako *Преогромные Смиалы*, „преогромные“ znamená „obrovský“, *Smialy* jsou pouze transkribovány.

Longbottom se skládá ze „long“, což znamená „dlouhý“ a „bottom“, což znamená „dno“, „spodek“, neboli „dolní“, „spodní“. Autor ale zdůrazňuje, že „bottom“ tu znamená „údolí“ a je třeba na to nějakým způsobem poukázat v překladu.⁷⁹ V české verzi jsou to *Dolany* a význam je tudíž zachován. V ruské verzi máme *Длиннохвостье* (složenina skládající se z přídavného jména „длинный“ – „dlouhý“ a podstatného jména „хвост“ – „ocas“).

Tookland, země Tooků, je do češtiny přeložena jako *Bralsk*, což odkazuje k překladu příjmení *Took* jako *Bral* (viz str. 13).

East and West Marches jsou doslova přeloženy jako *Východní marka a Západní marka*, slovo „march“ tu a dále podle autora znamená „pohraniční území“ a překlad tomu

---

⁷⁷ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ Tamtéž

odpovídá, jelikož se „markou“ nazývá právě pohraniční území⁸⁰. V ruském překladu jsou to **Восточные и Западные Выселки**, „выселок“ znamená druh rolnických sídel, jejichž obyvatelstvo tam přesídlilo odjinud.

O **Norbury** Tolkien píše, že tento název znamená severní opevnění neboli opevněné severní město⁸¹. V české verzi je to **Severka**, v jejímž názvu je zachován význam polohy města, obdobně tomu v ruské verzi máme *Северн* („север“ - „sever“).

Další toponymum **Bag End**, což je doslova „konec pytle“, je skoro doslova přeložen jako **Dno pytle**. V ruské verzi je to **Торба-на-Круче**, kde je zachováno totéž slovo, které je v překladu příjmení *Baggins* (rus. *Торбинс*, odvozeno od „торба“ - „pytel“ nebo „kabela“). Jedná se o místní název, a proto je tam také bližší určení „на-Круче“ („на“ - „na“ a „круча“ - „svah“, „sraz“ nebo „stráž“), protože se osada nachází na svahu.

Bagshot Row je ulice, jejíž název se skládá z „bag“ („pytel“, „kabelka“) a „shot“ („záběr“, „vystřel“). U tohoto názvu Tolkien píše, že v překladu postačí nějak odkázat na „bag“ a právě toto udělala česká překladatelka - **Pytlová ulice**. Do ruštiny je to přeloženo jako **Исторбинка**, což zase odkazuje k „bag“, pro které ruský překladatel použil slovo „торба“ (viz str. 13).

Ve druhé kapitole se objevuje název **Gladden Fields**, u kterého Tolkien zdůrazňuje, že první část názvu nemá nic společného s „glad“ („radost“), nýbrž je odvozena od názvu květiny, která se česky nazývá „kosatec“⁸². V české verzi jsou to pak **Kosatcové pole**. Do ruské verze název byl přeložen jako **Ирисная Низина** (přídavné jméno od „ирис“ - „kosatec“ a „низина“ - „nížina“).

Následuje rozsáhlý popis místa „**the Cracks of Doom in the depths of Orodruin, the Fire-mountain**“, který je do češtiny přeložen doslova jako „**Pukliny osudu v hlubinách Orodruiny, Ohnivé hory**“. V ruském překladu je to složitěji, překlad vypadá takto: „**Ородруин, Роковая гора**“. Vidíme, že je tu zachován název hory – „Ородруин“ a její popis „Роковая гора“ je kombinací dvou částí původního názvu – „роковая“ („osudná“) je odkazem na „doom“ a „гора“ („hora“) u tohoto přídavného jména je druhou částí „Fire-mountain“.

---

⁸⁰ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

Rivendell, který je podle autora překladem elfího názvu „Imladris“, znamená něco jako „údolí v soutěsce“ a ačkoli může zůstat v původní podobě, do češtiny tento název byl přeložen jako **Roklinka**, což odkazuje k podstatnému jménu „rokle“. V ruské verzi je to **Раздол**, je to odvozeno od „долина“ – „údolí“, „dolina“.

Slovo **Eastfarthing**, u něhož autor vysvětluje, že „farthing“ znamená „čtvrt města“, do češtiny bylo přeloženo jako **Východní čtvrtka**. V ruském překladu je to **Восточный удел**, „восточный“ – „východní“, „удел“ znamená něco jako „država“, „úřední knížectví“, ale v tomto kontextu je název vnímán ruským čtenářem jako celkem bezpříznakové pojmenování.

Bucklebury je přeloženo jako **Rádohraby**, tady je to spojeno s příjmením **Brandybuck**, které je přeloženo jako **Brandorád**. Překlad **Buckland** jako **Rádovsko** je spojen s tímtež.

Stock-brook („stock“ – „kmen“, „rod“ a „brook“ – „potok“) je přeložen jako **Pařezovský potok** a **Плавенка** (od slovesa „плавать“ – „plavat“).

Název **Crickhollow** by se podle autora měl předkládat pouze částečně a týká se to slova „hollow“, což znamená „dutina“, „kotlinu“. V české verzi jsou to však **Studánky**. Překladatelka název spojila se studnou, která je také jakousi „kotlinou“ a navíc název Studánka mnohem více odpovídá českým názvoslovným zvyklostem. V ruském překladu je to **Балка**, což znamená „rokle“, „úžlabina“.

Název **Old Forest** je do češtiny doslova přeložen jako **Starý hvozd**. Do ruštiny je toto slovo přeloženo jako **Вековечный лес**, „вековечный“ znamená „věčný“, „trvajících navěky“, „nekonečný“, „лес“ je les.

Další toponymum – **High Hay** („high“ – „vysoký“, „hay“, jak už víme, není „seno“, nýbrž „plot“⁸³) je do češtiny přeloženo jako **Vysoké křoví**. V ruské verzi je to **Отпорная Городьба**, „отпорная“ je podstatné jméno odvozené od „odrazit“, „городьба“ znamená „ohrazení“, „ohrada“.

Withywindle je názvem řeky, podél které rostou „withies“⁸⁴ – „vrby“ a v jejím názvu je „wind“ – „ohebný“ nebo „zákrut“. V české verzi je to **Opletnice**, v ruské verzi je to **Ветлянка** (od slovesa „ветлять“, což znamená „vinout se“).

---

⁸³ Dostupné z

<<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>> [cit. 2015-12-23]

⁸⁴ Tamtéž

Barrow-downs („barrow“ - „mohyla“, „down“ - „kopec“ nebo „vrch“) je do češtiny doslova přeloženo jako **Mohylové vrchy**. V ruské verzi jsou to **Могильники**, což je množné číslo od „могильник“ – „pohřebiště“.

Bree under Bree-hill je v české verzi přeloženo jako **Hůrka pod Hůreckým kopcem** shodně s významem slova „Bree“ - „Hůrka“. V ruské verzi to je **Пригорье**, což taktéž má stejný základ: „пригорок“ – „pahorek“.

Staddle je název vesnice. Toto slovo má původ v nějakém nářečí a znamená „podpěra“, „kostra“, „základ“⁸⁵. Do češtiny bylo přeloženo velmi trefně jako **Špalíček**, což mimo jiné znamená skupinu spojených budov uprostřed náměstí. V ruské verzi je to **Подстенок**, „под“ - „pod“, „стена“ - „stena“.

Greenway je do češtiny doslova přeloženo jako **Zelená cesta**. Do ruštiny je to přeloženo jako **Неторный Путь**, „неторный“ znamená „špatně vychozený“, „špatně vyježděný“, „путь“ je cesta.

Midgewater Marshes podle autora znamená „močály komáří vody“, v češtině je to **Komáří močál**, v ruštině pak **Комариные Топи**, což znamená totéž.

Název **Old Road** je do češtiny doslova přeložen jako **Stará cesta**. V ruském překladu je to **Незапамятный Тракт**, „незапамятный“ znamená „pradávný“ a „тракт“ znamená „hlavní cesta“.

Název řeky **Loudwater**, který se skládá z „loud“, což znamená „hlasitý“, „hlučný“ a „bouřlivý“, je do češtiny přeložen jako **Bouřná**. V ruské verzi je to přeloženo jako **Бесноватая**, „бесноватый“ znamená „posedlý“, „divoký“. V obou cílových jazycích se nevyskytuje druhá část slova – voda / řeka.

Název **Ettenmoors** obsahuje dva kořeny: staroanglický kořen „eten“ znamenající „troll“ či „obr“ a „moor“, který tady znamená „pustina“⁸⁶. Do češtiny je to pak přeloženo jako **Obroviště**. V ruském překladu je to **Эттенблатс**, původní „etten“ je tu zachováno a „блатс“ nejspíš poukazuje na cizí původ slova a nelze to přeložit.

Název **Rhosgobel** pochází z elfího jazyka a skládá se ze slov „rhosg“ („hnědý“) a „gobel“ („obydlí“, „dům“ neboli „vesnice“). Do ruštiny byl ale přeložen jako **Розакрайна** („роза“ - „růže“ a „край“ - „kraj“, „země“). Překladatel zřejmě předpokládal, že „rhosg“ má něco společného s „rose“, avšak jeho předpoklad je mylný. V české verzi se tento název nepřekládal.

---

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Tamtéž

Název **Rohan** je přeložen do ruštiny jako *Рустания*, což je zastaralé označení pro jezdeckou soutěž a tento název by měl odkazovat na činnost lidí, konkrétně chovatele koní žijících v této zemi. V české verzi se výraz zase nepřekládal.

Gap of Rohan, kde „gap“ znamená „díra“, „mezera“, „otvor“, „propast“, v českém překladu je „**rohanská jízdmarka**“. Slovo „jízdmarka“ se pak objevuje v překladu **Riddermark** („ride“ – „jezdit“, „jízda“) a v tomto případě je to doslovný překlad. V ruské verzi je to přeloženo jako *Мустангрум* a to zase odkazuje na koně, „мустанг“ znamená „mustang“, druh koně. **Riddermark** je přeloženo jako *Рустанийская держава* shodně s překladem **Rohan** jako *Рустания*, „держава“ pak znamená „velmoc“.

Isengard se skládá z „isen“, což je zastaralá varianta anglického slova „iron“ („železo“), zatímco „gard“ je slovo německého původu znamenající „ohrazené místo“. V české verzi je to **Železný pás**, v ruské verzi název byl pouze transkribován.

Název **Hollin**, který je překladem elfího názvu **Eregion** a znamená „země cesmín“ je do češtiny přeložen jako **Cesmínie**. V ruském překladu je to přeloženo jako *Дуброва* („дуб“ – „dub“). **Eregion** je pak přeloženo jako *Остранна*, což by mohlo souviset s rozbořem slov „E-region“ a „О-странна“, kde „странна“ může odkazovat na „страна“, „stát“ a mít něco málo společného s původním „region“.

Dimrill Dale („dim“ - „mlhavý“, „nejasný“, „rill“ - „potůček“ a „dale“ - „údolí“) je v českém překladu **Rmutný dol**, v ruském je to *Черноречье* („черный“ - „černý“ a „речье“ je místo, odvozené od „пека“, „řeka“). Český překlad se víc opírá o originál, ruský překladatel znění názvu lokality přiblížil místním zvyklostem.

V ruské verzi se objevuje název *Таимые Чащобы* („таимый“ znamená něco jako „tajný“ a „чащоба“ je „hvozd“) a takto bylo přeloženo slovní spojení **secret woods**, které v originálu není místním názvem. V české verzi jsou to **tajné lesy**.

Mountains of Shadow jsou do češtiny doslova přeloženy jako **Hory stínu**. V ruském překladu je to *Изгарные горы*, „изгарный“ je přídavné jméno, odvozené od slovesa „изгарать“ - „hořet“. Je otázkou, proč ruský překladatel posunul význam směrem k plameni, s nímž stín nikterak nesouvisí. K tomu ho mohla zřejmě vést pouze zvukomalebnost tohoto slovního spojení. Zároveň je nejasné, proč český překladatel dal přednost doslovnému překladu (stejná gramatická forma a slovosled) a nezvolil například název Stinné hory, který by byl více v duchu českého jazyka.

Název **Lothlórien**, který je v české verzi zachován v původní podobě, je do ruštiny přeložen jako *Кветлориэн*, začátek „квет“ (květ-) odkazuje k praslovanštině a původnímu

praslovanskému „kvěť“, což znamená „květ“ nebo „barva“ a souvisí to s překladem názvu Lothlórien z elfího jazyka jako „*kvetoucí Lórien*“.

Silverlode je řeka, název se skládá ze „silver“ – „stříbrný“ a „lode“ – „potok“. Do češtiny je to přeloženo jako *Stříberka*, v ruské verzi je to *Золотая Ворожея*, („золотая“ – „zlatá“ a „ворожея“ – „čarodějka“). Můžeme tu pozorovat zajímavý posun významu, Stříbrný Potok se nečekaně stává Zlatou Čarodějkou, což nehraje žádnou roli pro dějovou linii, ale dodává ruskému překladu jistý rys poetičnosti.

V případě názvu *Limlight*, což je řeka, podle autora je třeba překládat pouze kořen „light“ („světlo“, „světlý“). V české verzi je to *Lipava*, což je nejspíš vymyšlený název korespondující s běžným říčním názvoslovím. V ruské verzi je to *Кристалинка* (odvozeno od „кристалл“ – „krystal“).

Valley of Singing Gold, čemuž se jinak říká *Dreamflower*, je do češtiny přeloženo jako *Země údolí zpívajícího zlata (Snový kvítek)*, *Valley of Singing Gold* je přeloženo doslova *údolí zpívajícího zlata*, *Dreamflower* je také přeloženo doslova jako *Snový kvítek*. Do ruské verze *Valley of Singing Gold* a *Dreamflower* jsou přeloženy jako *Золотозвончатая Долина* a *Дремоцвет*. *Золотозвончатая* se skládá z „золото“ – „zláto“ a „звончатая“, což je přídavné jméno odvozené od slovesa „звонить“ – „zvonit“, „долина“ pak znamená „údolí“, *Дремоцвет* je odvozeno od „дремать“ – „dřímát“ a „цвет“ – „květ“.

Název *Derndingle* se skládá z „dern“, což je slovo ze staré angličtiny, které znamená „tajný“, „skrytý“, a „gindle“ znamená „zarostlé údolí“, v české verzi je to *Zarostlý dol*. V ruské verzi je to *Тайнодол* (odvozeno od „тайна“ „tajemství“ a „дол“, „долина“ – „údolí“)

Názvem *Entmoot* se neoznačuje místo, ale událost, kdy se entové (vymyšlený národ) scházejí k nějaké debatě („moot“ znamená „debata“ nebo „diskuse“). V českém překladu to je „*entí sraz*“. Do ruštiny je to přeloženo jako *Онтомолвище*, protože název těchto tvorů je v ruském překladu „онты“, a „молвище“ je odvozenina od zastaralého slovesa „молвить“, což znamená „říct, mluvit“.

V názvu *Helm's Deep* se na autorovo doporučení nemá překládat „Helm“, je to vlastní jméno a je nepřeložitelné. „Deep“ znamená „propast“, „rokle“. V české verzi je to *Helmův žleb*, což docela odpovídá originálu. V ruské verzi je identický překlad – *Хельмово ущелье*, „ущелье“ znamená „soutěska“, „úžlabina“.

Wizard's Vale je do češtiny doslova přeloženo jako *Čarodějovo údolí*. V ruském překladu je to *Колдовская логовина*, „колдовской“ znamená „čarodějnický“, „логовина“ znamená něco jako „rokle“, „strž“.

Helm's Gate a *Helm's Dike* jsou do češtiny doslova přeloženy jako *Helmová vrata* a *Helmův val* (val je ochranný násep, většinou umělý). V ruské verzi pro tyto dva názvy překladatel použil zajímavá slova *Хельмова Крепь* a *Хельмова Гать*. „Крепь“ znamená „podpěra“, „výztuž“, „гать“ znamená „hat“, což je svazek slámy nebo větví, ze kterých se vytvářely chodníky v bažinatých územích. Slovo „dike“ se totiž překládá nejen jako „val“ (jak jej doporučoval překládat autor), ale i jako „hat“, „hráz“ apod., a ruský překladatel se omylem přiklonil k této variantě.

Deeping-stream je do češtiny doslova přeloženo jako *Žlebový potok*. V ruské verzi je to *Ущелица*, což je odvozeno od „ущелье“ - „soutěska“, „úžlabina“.

U názvu *Hornburgu* autor vysvětluje, že toto místo dostalo svůj název díky rohu Helma, který byl velice hlučný. V české verzi je to *Hláška*, což je odvozeno od přídavného jména „hlasitý“, v ruské verzi je jméno pouze transkribováno.

Deeping-coomb je do češtiny doslova přeloženo jako *Žlebová kotlina*. V ruském překladu je to *Ущельный излог*, což je zase spojeno se slovem „ущелье“ - „soutěska“, zatímco „излог“ znamená něco jako „údolí“, „kotlina“, „proláklina“.

Pro název *Entwood* se v české verzi také vyskytuje doslovný překlad - *Entí les*. V ruské verzi je to *Онтивальд*, vztahuje se to k ruskému názvu pro enty – „онты“ a přípona „-вальд“ poukazuje na cizojazyčný místní název.

Death Down („death“ – „smrt“, „smrtný“, „down“ – „vrch“, „kopec“) je v českém překladu *Smrtný vrch*, v ruském je to *Мертвецкая Запасть*, kde „метвецкий“ znamená „umrlčí“, kdežto „запасть“ znamená „propast“, „rokle“.

Jméno *Tower Hills* („tower“ – „věž“, „hill“ – „kopec“, „vrch“) se v české verzi vyskytl jako *Věžové kopce*. V ruské verzi jsou to *Подбашенные горы*. Slovo „подбашенные“ je odvozeno od předložky „под“ – „pod“ a přídavného jména od slova „башня“ – „věž“, „горы“ znamená „hory“.

Název *Gulf of Lune* je do češtiny doslova přeložen jako *záliv Luny*. V ruském překladu je to *Полумесячный залив* - „полумесячный“ je přídavné jméno, odvozené od „полумесяц“, což znamená „půlměsíc“, „залив“ je „záliv“.

Dead Marshes („dead“ - „mrtvý“, „marshes“ - „močály“) jsou do češtiny přeloženy doslova jako *Mrtvé močály*. V ruské verzi je trochu modifikovaný překlad přídavného jména - *Мертвецкие Болота* („мертвецкий“ - „umrlčí“, „болота“ - „močály“).

Název *Haunted Pass* („haunted“ - „strašidelný“, „pass“ - „průsmyk“, „přechod“) je do češtiny doslova přeložen jako *Strašidelný průsmyk*. V ruském překladu je to *Ущелье*

Привидений, kde „ущелье“ znamená „soutěska“, „průrva“, „úžlabina“, překladatel to použil místo původního „průsmyku“ či „přechodu“, a „привидение“, znamená „strašidlo“, „duch“, „přízrak“.

U názvu **Langstrand** autor zmiňuje, že „lang“ tu znamená „long“ („dlouhý“) a „strand“ znamená „břeh“. Do obou jazyků tento název byl přeložen poněkud jinak. V české verzi máme **Dlouhopolsko**, což je odvozeno od „dlouhý“ a „pole“. V ruské verzi je to **Береговина** (odvozeno od podstatného jména „берег“, což znamená „břeh“).

Blackroot Vale („black“ - „černý“, „root“ - „kořen“, „vale“ - „údolí“) je do češtiny přeložen jako **údolí Černokořánu** („kořán“ nejspíš souvisí s „kořen“), ruský překlad je také doslovný – **Темноводная долина**, slovo „темноводная“ je odvozeno od „темный“ – „temný“ a „вода“ – „voda“, „долина“ je „údolí“.

Paths of the Dead („paths“ – „cesta“, „stezka“, „dráha“, „dead“ – „mrtvý“) je do obou jazyků přeložen doslova: v české verzi se vyskytuje **Stezka Mrtvých**, v ruské verzi je to **Стезя Мертвецов**, „стеся“ - „stezka“, „мертвец“ - „nebožtík“.

Název **Haunted Mountain** je do češtiny přeložen jako **Strašidelá hora** ve shodě s překladem **Haunted Pass** jako **Strašidelný průsmyk**. V ruském překladu je to obdobně spojené, **Haunted Mountain** je **Гора Призраков** („гора“ – „hora“, „призрак“ – „strašidlo“, „duch“, „пříзрак“) a odkazuje na **Ущелье Привидений** (**Haunted Pass**).

Další název **Gate of the Dead** je do češtiny doslova přeložen jako **Brána Mrtvých**. V ruské verzi je název torchu více specifikován a zní **Врата мертвого края**, „врата“ - „brána“, „мервый край“ - „mrtvý kraj“.

Spojení **Hold of Dunharrow**, kde „hold“ znamená „pevnost“, „tvrz“ nebo „opevněné útočiště“ a „dunharrow“ tu znamená „pohanská svatyně na svahu hory“ („harrow“ pak je „svatyně“)⁸⁷, je do české verze přeloženo jako **Hradiště Šeré Brázd**. Souvisí to nejspíš s tím, že „harrow“ je možné přeložit jako „brány“ (což je zemědělské nářadí k povrchovému kypření orné půdy, které právě onu brázdou vytváří) a současný význam „dun“ je „temný“, „šedý“. V ruském překladu je to **Укрывище** (odvozeno od „укрытый“, „скрытый“ – „ukrytý“, „skrytý“), což může naznačovat charakter tohoto místa, které je „opevněným útočištěm“.

---

⁸⁷ Dostupné z

<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf> [cit. 2015-12-23]

Harrowdale („dale“ tu znamená „údolí“, „dolina“) je v českém překladu **Brázdná dolina**. V ruské verzi je to **Дунхергская долина**, „долина“, což znamená „údolí“, „dolina“ a „Дунхергская“ nás odkazuje k tomu, že se tam nachází *Hold of Dunharrow*.

Chambers of Fire („chambers“ – „sín“, „sál“, „místnost“, „komora“, „fire“ – „ohněň“) jsou do češtiny přeloženy jako **Ohnivě komory**. V ruské verzi jsou to **Негасимые Горнилы**, „негасимый“ znamená „nezhasitelný“, „горнило“ znamená „výheň“.

A konečně název **Whitfurrows** („whit“ je zkratka od „white“ – „bílý“, „furrow“ je v daném případě „orná půda“, nikoli „brázda“, na což upozorňuje autor v *Guide to the Names in The Lord of the Rings* ⁸⁸) je do češtiny přeložen jako **Bělobrázda**. Překladatelka tady omylem přeložila „furrow“ jako „brázda“. V ruském překladu je to **Белокурск** (odvozené od „белый“ – „bílý“ a možná také „куры“ – „kuřata“).

---

⁸⁸ Dostupné z

<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf> [cit. 2015-12-23]

4 Porovnání českého a ruského překladu

V této kapitole se pokusíme o porovnání překladu vlastních jmen a místních názvů v ruské a české verzi na základě statistických parametrů založených na vlastním průzkumu různých překladatelských řešení, jež se v obou překladech objevila.

Vlastní jména, jež se vyskytla ve výchozím jazyce a v cílových jazycích, byla rozdělena do tří skupin: (1) osobní jména, (2) příjmení a (3) přezdívk. K tomu nás vedla jednak snaha o snadnější porovnání, ovšem také skutečnost, že se jedno vlastní jméno může skládat z osobního jména, příjmení a přezdívk, které mohou být přeloženy různým způsobem. Všechna přeložená jména, příjmení, přezdívk a místní názvy byly následně rozděleny do šesti kategorií: (1) doslovný překlad, (2) transkripce, (3) jiný překlad¹⁰⁸, (4) chybný překlad¹⁰⁹, (5) částečně doslovný překlad a (6) přizpůsobení ruským respektive českým fonetickým zvyklostem¹¹⁰. Takovýto postup nám pak následně umožní zjistit, jaký způsob překladu ruský překladatel a česká překladatelka používali nejvíce. Diagramy, jež byly zpracovány na základě zjištěných výsledků, přehledně znázorňují všechna provedená porovnání.

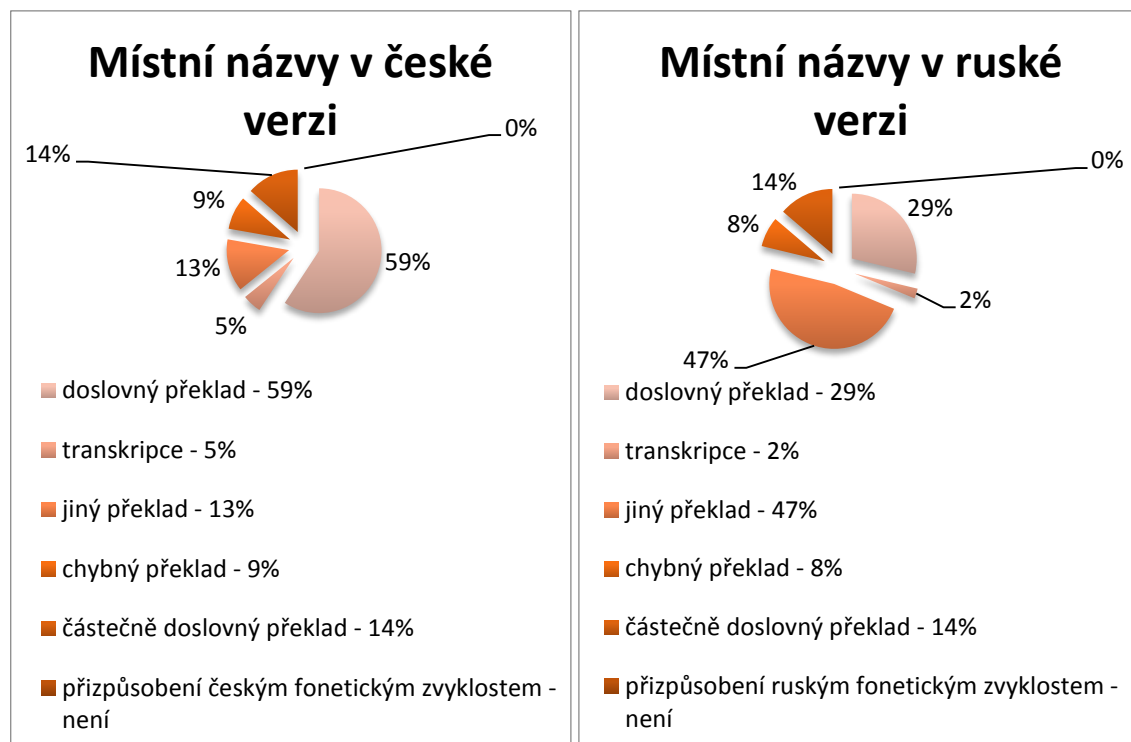
¹⁰⁸ „Jiný překlad“ neznamená překlad „špatný“ neboli „chybný“, nýbrž takový překlad, který není doslovný. Překladatel se tu nedopustil žádné chyby, ale nejspíš záměrně zvolil to či ono slovo z rozličných důvodů, jak je tomu např. u příjmení *Gamgee* (viz str. 15). V tomhle případě v první řadě jde o jistou kreativitu překladatele, kvůli níž dílo nepřichází o svoji hodnotu, může však do jisté míry ovlivnit celkovou atmosféru děje. Přestože někdy dochází k posunu, zeslabení či zesílení původního záměru, o překladatelskou chybu tu rozhodně nejde.

¹⁰⁹ Chybný překlad je pak opravdovou chybou překladatele, jako je tomu např. u jména *Glorfindel* v ruské verzi (viz str. 20), nebo např. u příjmení *Took* (viz str. 13) v české verzi.

¹¹⁰ Do této kategorie byly zahrnuty i ty případy, kde se překladatel odklonil od výchozího anglického jména a místo něj použil typické české nebo ruské jméno.

4.1 Porovnání překladu místních názvů

Nejprve se podíváme na způsoby překladu místních názvů, jež jsou znázorněny v níže uvedených diagramech:

Diagram 1: Místní názvy české

Diagram 2: Místní názvy ruské

Nejoblíbenějším způsobem překladu české překladatelky se stal **doslovný překlad** (59 %). Jako příklad je možno uvést názvy *Stará cesta* (viz str. 30, *Old Road*) nebo *Strašidelná hora* (viz str. 34, *Haunted Mountain*). Ruský překladatel naopak tento způsob nepreferoval, doslovně přeložená jména a názvy v ruské verzi činí pouze 29 %, což je v porovnání s českým překladem o polovinu méně. Zajímavým doslovným překladem je název *Вековечный лес* (viz str. 29, *Old Forest*), kde překladatel zvolil slovo „вековечный“ (znamená „old“ – „starý“), jež je knižní a zastaralé, což dodává překladu jakýsi rys archaičnosti. Tentýž rys můžeme nalézt také v názvu *Восточный удел* (viz str. 29, *Eastfarthing*) nebo *Стезя Мертвецов* (viz str. 34, *Paths of the Dead*), ve kterém „стеся“ sice znamená „stezka“, ale současným čtenářem je toto slovo vnímáno jako zastaralé.

Překladatelským řešením, jež se při překládání místních názvů nejčastěji vyskytuje v ruské verzi, je způsob překladu, který jsem označila jako „**jiný překlad**“ (47 %). Vyskytuje se například u názvů *Лихолесье* (viz str. 25, *Mirkwood*), *Торба-на-Крыче* (viz str. 28, *Bag*

End), *Раздол* (viz str. 29, *Rivendell*), nebo *Отпорная Городьба* (viz str. 29, *High Hay*). Překladatel se tady také přiklání k jakési archaičnosti. V české verzi je „jinak“ přeloženo jen 13% všech místních názvů, což je v porovnání s ruským překladem téměř tříčtvrtinový propad. Česká překladatelka se mnohem častěji rozhodla pro doslovný překlad, zatímco ruský překladatel mnohem více vsadil na invenci a vynalézavost. V českém překladu za zmínku stojí např. název *Mšená* (viz str. 25, *Hoarwell*), u kterého není zcela jasno, proč je takto přeložen, anebo název *Roklinka* (viz str. 29, *Rivendell*).

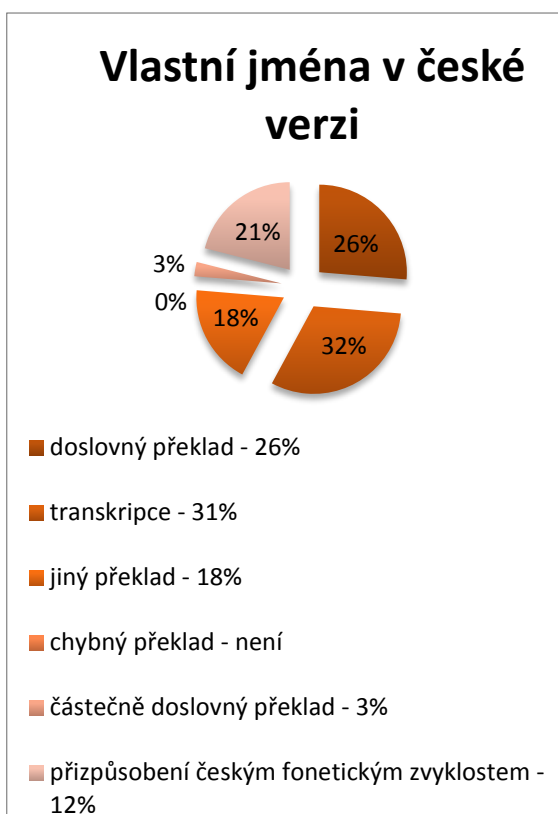
Co se týká kategorie **částečně doslovný překlad**, v českém i ruském překladu se tento typ řešení vyskytl stejně a představuje 14 % případů. Jedním z mnoha příkladů jsou překlady názvu *Withywindle* (viz str. 29), který je přeložen jako *Opletnice* a *Ветлянка*.

5% názvů v české verzi a 2% v ruské verzi bylo **transkribováno**, např. název *Lothlórien* (viz str. 31) v českém překladu a název *Изенгард* (viz str. 31, *Isengard*) v ruském překladu.

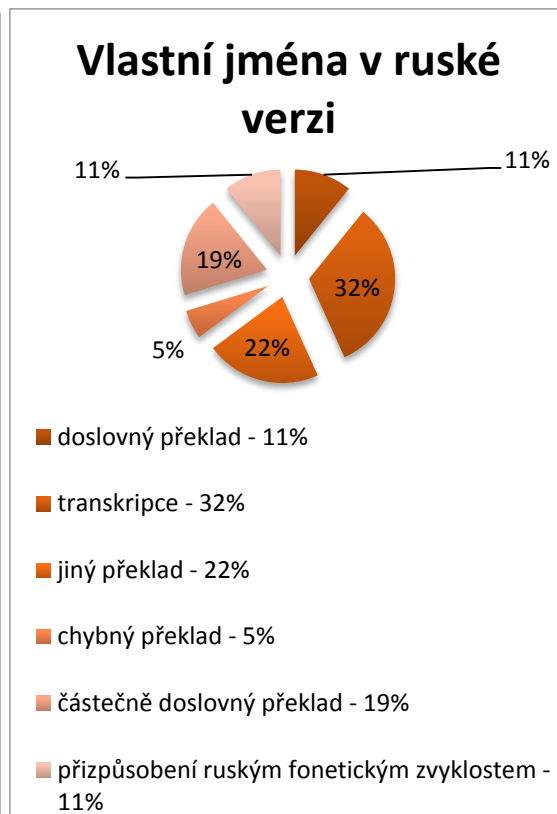
Počet chybných řešení, kterých se překladatelé dopustili při překládání, je taktéž přibližně stejný – 9 % v českém překladu, a 8 % v ruském, přičemž většina z nich je spojena s chybným překladem příjmení *Took* (viz str. 13) jako *Bral* a *Крол*, z čehož je pak odvozená řada názvů jako *Кролу* (viz str. 13, *Tuckborough*) a *Bralův Městec* (viz str. 26, *Tuckborough*) nebo *Укролье* (viz str. 13, *Tookland*) a *Bralsk* (viz str. 27, *Tookland*).

4.2 Porovnání překladu vlastních jmen

Dále se zaměříme na porovnání překladu vlastních jmen, znázorněného v diagramech 3 a 4.

Diagram 3: Vlastní jména česká

Diagram 4: Vlastní jména ruská

Jak je z diagramů patrné, vlastní jména v českém i v ruském překladu byla nejčastěji **transkribována** (v české verzi v 31 % případů, v ruské v 32 %).

Doslovný překlad je zde, obdobně jako u překladu místních názvů, mnohem víc zastoupen v českém překladu. V české verzi doslovně bylo přeloženo 26 % jmen. Jako příklad si můžeme připomenout jména *Stromovous* (viz str. 21, *Treebeard*) nebo *Stínovlas* (viz str. 20, *Shadowfax*). V ruské verzi počet doslovně přeložených vlastních jmen není tak rozsáhlý a činí pouhých 11 % z celkového počtu jmen. Jako příklad můžeme zde uvést jména *Сдыхень* (viz str. 16, *Noakes*) a *Быковец* (viz str. 22, *Beechbone*), u nichž se překladatel snažil přizpůsobit jejich znění ruskému uchu.

Do kategorie „**jiný překlad**“ patří 18 % jmen v českém a 22 % v ruském překladu. Patří sem např. jméno poníka Fatty Lumpkin, které je do češtiny přeloženo jako *Tlustý hošek* a do ruštiny jako *Хопкин-Бобкин*.

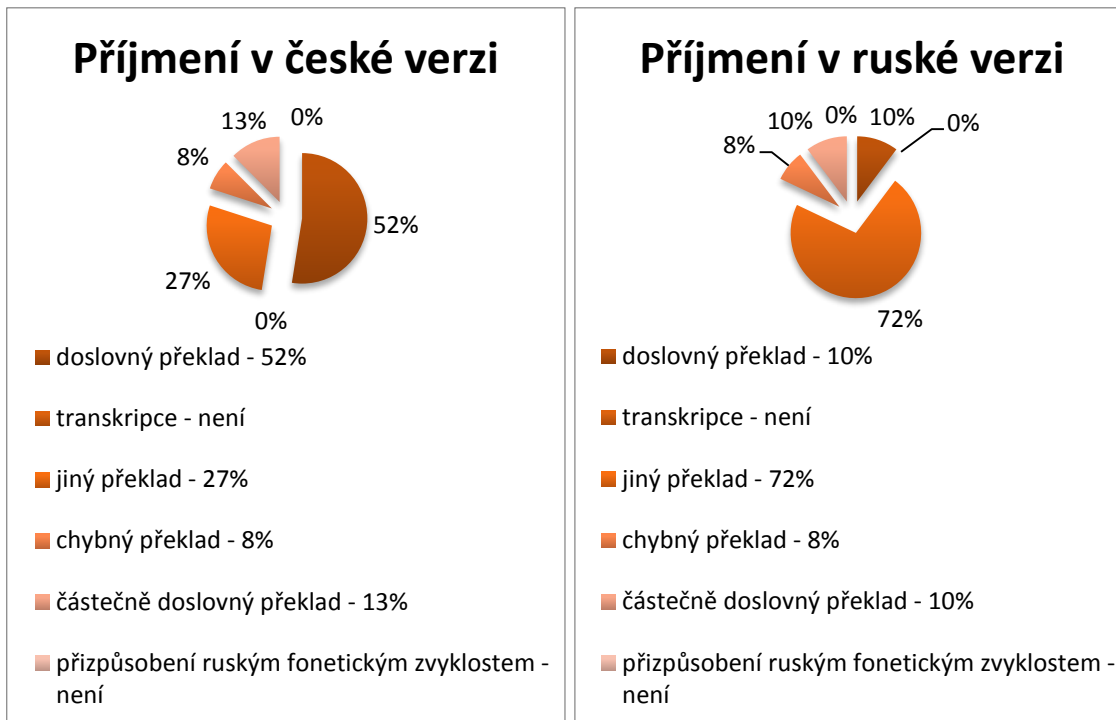
Na rozdíl od českého překladu, kde je částečně doslovně přeloženo pouze 3 % jmen, v ruské verzi **částečně doslovný překlad** činí až 19 % všech případů. Tento rozdíl je však vykompenzován tím, že do češtiny mnohem víc jmen bylo přeloženo doslovně. V úhrnu tedy máme srovnatelný poměr: 29 % jmen v českém překladu a 30 % jmen v ruském překladu bylo přeloženo doslovně, nebo částečně doslovně. Uvedme pár příkladů: v ruské verzi u jmen *Древень* (viz str. 21, *Treebeard*), *Листвень* (viz str. 21, *Leaflock*), *Вскорень* (viz str. 21, *Skinbark*), nebo v české verzi u jména *Zlatenka* (viz str. 18, *Goldberry*) aj. překladatel ve svém překladu zachoval pouze část původního významu.

Jména, jež se překladatelé snažili **přizpůsobit** českým či ruským fonetickým zvyklostem, jsou zastoupena 12 % (v české verzi) a 11 % (v ruské verzi). Z *Rowlie* (viz str. 23) se tak stávají *Rudla* a *Разли*, z *Harryho* (viz str. 24) – *Jindra* a *Гоппу*.

A nakonec **chybný překlad** jmen se v české verzi nevyskytuje, na rozdíl od ruské, kde činí 5 % případů. Jedná se ale jen o dvě jména - *Веслафп* (viz str. 20, *Glorfindel*), v jehož případě překladatel omylem považuje „glor“ za odvozeninu od „glory“ („slava“) a na tomto významu staví svůj překlad i jména *Светозар* (viz str. 20, *Shadowfax*), které ve výsledku má význam opačný od původního.

4.3 Porovnání překladu příjmení

Dále se podíváme blíže na překlad příjmení, uvedený v diagramech 5 a 6:

Diagram 5: Příjmení česká

Diagram 6: Příjmení ruská

Co se týká příjmení, ani v ruské, ani v české verzi žádné příjmení není transkribováno a stejně tak se u překladu příjmení neobjevuje přizpůsobení českým či ruským fonetickým zvyklostem. Dominující kategorií v českém překladu je pak **doslovný překlad**, jenž tvoří 52 % všech případů, v ruském překladu ale zdaleka není tak početný, vyskytuje se v pouhých 10 % případů. Příkladem, ilustrujícím tuto kategorii, by mohlo být příjmení *Baggins* (viz str. 13), jež je do češtiny přeloženo jako *Pytlík* a do ruštiny jako *Торбуис*. Česká překladatelka zvolila slovo „pytlík“, „pytel“, které se vyskytuje v běžné řeči, na rozdíl od ruského překladatele, který tu použil méně frekventované „торба“ („kabela“, „pytel“).

Nejvíce příjmení (72 %) v ruské verzi bylo přeloženo „jinak“, například příjmení *Gamgee* (viz str. 15) nabylo významu „skromný“ - *Скромбу*, příjmení *Cotton* (viz str. 22) se spojilo s krtkem - *Кротмон*. V české verzi jiný překlad činí 27 %, kde je možno uvést jako příklad již zmíněné příjmení *Gamgee*, které je přeloženo jako *Křepelka*, nebo příjmení *Bolger* (viz str. 18), které se stalo *Bulvou*.

Částečně doslovný překlad tvoří přibližně stejné procento v obou verzích (13 % v české a 10 % v ruské), příkladem pro tento způsob může být překlad příjmení *Brockhous* (viz str. 17), ve kterém je vynechán význam „hous“ jak v českém (*Jezevec*), tak i v ruském překladu (*Барсук*).

Počet **chybných překladů** je zde rovněž stejný, což je nejspíš spojeno s tím, že se překladatelé mýlili v případě příjmení Took (viz str. 13) a příjmení Brandybuck (viz str. 16), s čímž pak souvisí další chyby.

4.4 Porovnání překladu přezdívek

Přezdívky se ze všech vlastních jmen v románu vyskytují nejméně. V níže uvedených diagramech (7 a 8) jsou uvedeny způsoby jejich překladu:

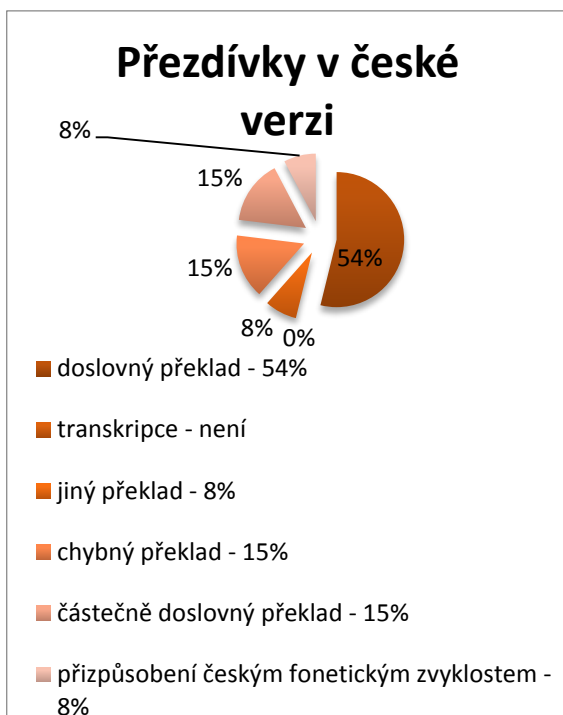

Diagram 7: Přezdívky české

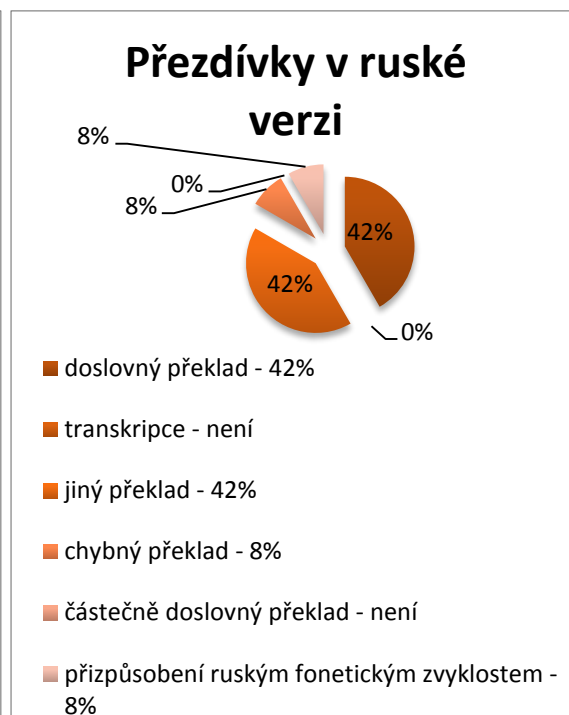

Diagram 8: Přezdívky ruské

Na rozdíl od překladu jiných jmen v překladu přezdívek se v žádné z verzí neobjevuje transkripce. Největší část přezdívek je přeložena **doslovným překladem** (54 % v české verzi a 42 % v ruské verzi). Pokud jde o ruskou verzi, můžeme říct, že se u překladu žádného dalšího jména či místního názvu nevyskytuje v takové míře doslovný překlad. Uveďme příklady: přezdívka *Daddy* (viz str. 16) je v českém překladu *Tatka* a v ruském – *Илануа*.

Počet přezdívek, přeložených „jinak“ v ruské verzi představuje stejné číslo jako doslovný překlad - 42 %. Zajímavým příkladem je přezdívka *Gaffer* (viz str. 15), kterou ruský překladatel přeložil jako *Жухарь*, což dodává překladu jakousi mytologickou atmosféru a rys archaičnosti. V českém překladu „jinak“ přeložené přezdívky činí na rozdíl od ruského překladu pouze 8 %. Mezi nimi je např. překlad přezdívky *Oakenshield* (viz str. 14), jež je přeložena jako *Pavéza*, což určitě nemůžeme označit za chybu překladatele, protože zřejmě věděl, co znamená ona přezdívka v jazyce originálu, ale zvolil výše uvedenou variantu překladu.

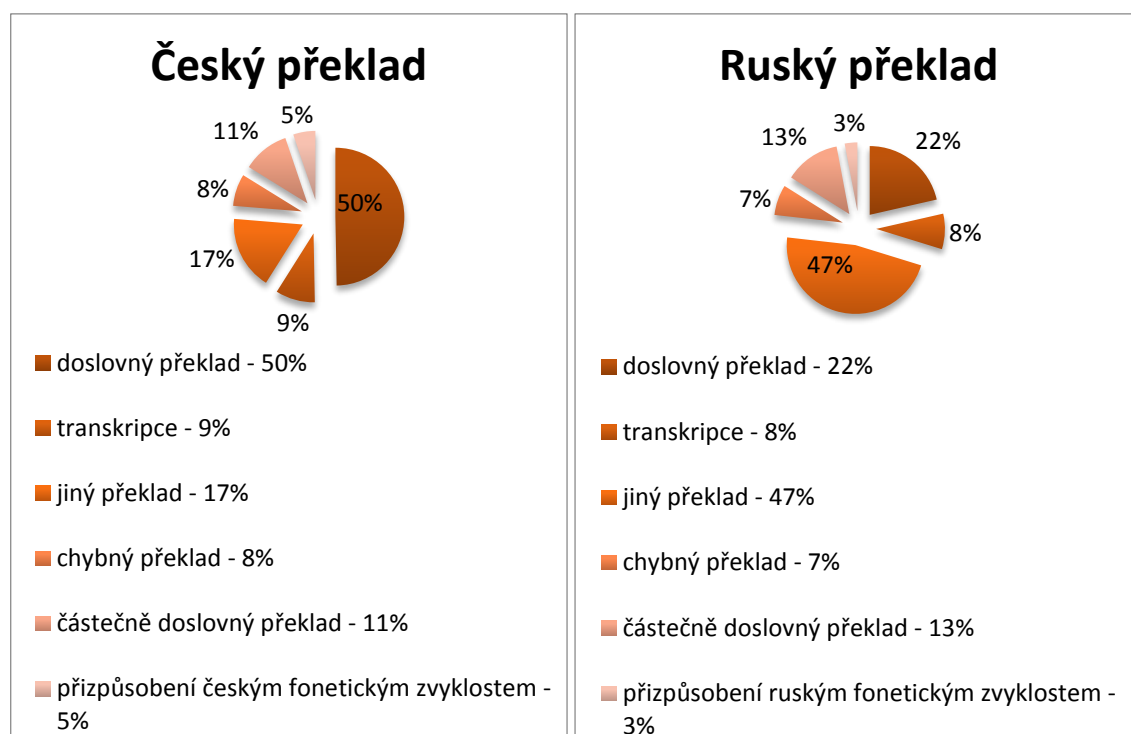
Částečně doslovný překlad, který se v ruské verzi nevyskytl, v české tvoří 15 % všech případů. Příkladem pro tuto kategorii by mohla být přezdívka *Hornblower* (viz str. 14), kterou překladatelka přeložila pouze částečně jako *Troubil*.

Počet přezdívek, které se překladatelé snažili přizpůsobit českým nebo ruským fonetickým zvyklostem, je stejný, a přestože činí 8 % v obou verzích, jde jen o jednu přezdívku - *Gollum* (viz str. 14), která v české verzi zní jako *Glum* a v ruské jako *Голлум*.

Více **chybných řešení** se při překladu přezdívek dopustila česká překladatelka, která stejně jako ruský překladatel nepochopila zcela přesně význam přezdívky *Bullroarer* (viz str. 13), a navíc mylně přidělila slovu *Gaffer* (viz str. 15) moderní výraz *Kmotr*.

4.5 Porovnání překladu místních a osobních jmen v českém a ruském překladu

Zde se konečně podíváme na překlady místních a osobních jmen v úhrnu, jak jsou představeny v diagramech 9 a 10:

Diagram 9: Místní a osobní jména česká

Diagram 10: Místní a osobní jména ruská

Poslední dva diagramy znázorňují porovnání úplně všech vlastních jmen a místních názvů, jež v této práci byly podrobeny analýze. Na základě statistické analýzy jsme zjistili, jaké způsoby překladu byly více či méně oblíbené u české překladatelky nebo ruského překladatele, kdo se dopustil více chyb ap.

Na základě prezentovaného porovnání se dá říct, že je český překlad přesnější, překladatelka velmi opatrně zachází se jmény, která překládá, a snaží se co nejvíce přiblížit překlad originálu. V překladu jsou jisté prvky tvůrčího přístupu, ale na rozdíl od ruského překladu, v němž takovýto přístup dominuje, tyto prvky nejsou moc příznačné. V českém překladu je též více pokusů o přizpůsobení slov českým fonetickým zvyklostem než v ruské verzi.

Pro ruského překladatele je charakteristická větší kreativita, nezaleží mu moc na přesném významu, ale spíše na atmosféře, kterou vytváří. Je pro něho typická také větší vynalézavost, jež se projevuje mj. v tom, že se v ruské verzi nejčastěji objevuje tzv. „jiný“

překlad. Často používá archaická či málo frekventovaná slova, jejichž význam nemusí být současnému čtenáři jasný, stačí, když cítí, že slovo má jakýsi význam a nějak zapadá do kontextu, čímž překladatel do děje vnáší cosi tajemného. Ruský překladatel kromě toho některá jména vynechává, např. ta, která se objevují na dlouhých seznámech mezi řadou dalších jmen (viz str. 17 a 19). Jeho snahou je nejspíš čtenáře příliš nezatěžovat a jen navodit atmosféru, kterou si každý vyloží po svém.

Česká překladatelka naopak, podle mých vlastních pozorování, více ona jména počestňuje, přibližuje je českému prostředí, kdežto ruský překladatel dává např. příjmením koncovky nebo přípony, jež poukazují na jejich cizí původ.

Oba překladatelé se při překladu dopustili poměrně srovnatelného, nijak statisticky významného počtu chybných řešení.

Každý z výše popsaných překladatelských přístupů má bezesporu své výhody a nevýhody. Dle našeho soudu je více vydařený český překlad, a to právě díky tomu, že je přesnější a že překladatelce jde také o výklad a správné pochopení slov, jejich významu a jejich původu. Lze však pochopit i ty, kteří považují námi zvolený ruský překlad za povedený a zde jistě stojí za zmínku také to, že právě tento překlad v Rusku patří k jednomu z nejpoblázněnějších překladů Tolkienova románu. V českém překladu jsou samozřejmě řešení, o kterých se dá diskutovat a která by bylo možné přeložit i jinak. Nejvíce se to týká např. výše zmíněného počestnění jmen a názvů, kvůli kterému se vytrácí pocit cizího prostředí (děj románu se odehrává v prostředí nepochybně cizím!).

Podle mého názoru ale jakékoliv překladatelské řešení bude mít svá pozitiva i negativa. Jde však vždy o míru, překladatelovu důslednost při uplatňování zvolené strategie a v neposlední řadě také o ohlas u čtenářů.

5 Závěr

V této bakalářské práci, jež byla zaměřena na srovnání překladu vlastních jmen a místních názvů v románu J. R. R. Tolkiena *Pán Prstenu* do češtiny a ruštiny, bylo zpracováno celkem více než 300 jednotlivých jmen a názvů.

Práce se opírá o teoretická východiska významných českých a zahraničních jazykovědců věnujících se problematice překladu, blíže pak překladu toponym, oikonym a proprií, což bylo užitečným rámcem pro samotnou analýzu překladu a analýzu jednotlivých překladatelských řešení.

Samotné srovnání dvou překladů probíhalo následovně: byla vypsána jména a názvy (v jazyce originálu – angličtině a v jazycích překladu - češtině a ruštině), která se vyskytují v románu a jejichž překlad se zdál zajímavý, do tabulky (viz Příloha 1.), kde jsou všechny názvy vedle sebe a dají se snadno porovnat. Byl zjištěn původní význam všech jmen a názvů, skoro u všech překladů bylo pochopitelné, co mohlo překladatelé vést k takovému řešení a to vše u každého jednotlivého případu bylo popsáno či vysvětleno. Všechna jména a názvy byly dále rozděleny na vlastní jména, příjmení, přezdívky a místní názvy. Poté překlad jmen a názvů byl roztržiděn do několika kategorií (doslovný překlad, transkripce, jiný překlad, chybný překlad, částečně doslovný překlad, přizpůsobení českým/ruským fonetickým zvyklostem), což umožnilo vytvořit několik diagramů, které nejen znázorňují přístupy české překladatelky a ruského překladatele, ale i poskytují možnost tyto přístupy porovnat.

Na základě onoho porovnání bylo zjištěno, že český překlad je přesnější, překladatelka se snažila o co největší přiblížení originálu, pokud jde o významovou stránku, avšak tímto počestněním jmen a názvů děj zasadila mnohem více do českého prostředí. Ruský překlad je mnohem méně přesný, překladateli šlo o vynalézavost, usiloval o navození jakési atmosféry (přičemž výrazně podrhuje cizí prostředí děje), ale tímto tvůrčím přístupem se z překladu vytrácí původní atmosféra díla. Oba tyto přístupy – snaha o co nejpřesnější překlad při zasazení překladu do domácího prostředí a volný, tvůrčí překlad při zachování původního prostředí, mají bezpochyby své výhody a nevýhody. V obou případech je však nebezpečí ztráty atmosféry zamýšlené autorem, buď částečné, nebo celkové a otázka, jaký z překladů je lepší, je pak otázkou, jakou ztrátu či posun jsme ochotni připustit.

Jak již bylo zmíněno, mohli bychom považovat český překlad za více vydařený právě díky jeho větší přesnosti, což ale neznamená, že nelze i ruský překlad pokládat za povedený (vzhledem například k jeho popularitě v Rusku). V českém překladu jsou pak také řešení, která

můžeme podrobit kritice (např. výše zmíněné počestění jmen a názvů). Dospěla jsem nakonec k závěru, že svá pozitiva a negativa může mít skoro každé překladatelské řešení. Pro překladatele je pak podstatné držet se zvolené strategie a nezapomínat na srozumitelnost překladu pro čtenáře, jejichž ocenění zůstává jedním z nejdůležitějších kritérií zdařilého překladu.

6 Seznam použité literatury

Prameny

TOLKIEN, J. *Pán prstenů*. Vyd. 4., V Argu 1., rev. Praha: Argo, 2006, 430 s. ISBN 80-7203-726-9.

TOLKIEN, J. *Pán prstenů*. Vyd. 4., V Argu 1., rev. Praha: Argo, 2006, 361 s. ISBN 80-7203-727-7.

TOLKIEN, J. *Pán prstenů*. Vyd. 4., V Argu 1., rev. Praha: Argo, 2007, 476 s. ISBN 978-80-7203-728-5.

TOLKIEN, J. *The lord of the rings*. London: Harper Collins, 1995, XVIII, 1137 s., mp. ISBN 0-261-10325-3.

TOLKIN, Dž. R. R. *Polnaja istorija Sredizemja*. Moskva: AST, 2011, 1264 s., ISBN: 978-5-17-009746-3

Primární literatura

CARPENTER, Humphrey (ed.). *The Letters of J. R. R. Tolkien. A selection edited by Humphrey Carpenter with the assistance of Christopher Tolkien*. London: G. Allen and Unwin, 1981. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z:

http://www.ereading.club/bookreader.php/139008/The_Letters_of_J.R.R.Tolkien.pdf.pdf

FEDOROV, Andrej Venediktovič. *Osnovy obščej teorii perevoda: (lingvističeskije problemy): (dlja institutov i fakul'tetov inostrannyh jazykov)*. 5. izd. Moskva: Filologija TRI, 2002. ISBN 5-8465-0019-6. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z:

<https://drive.google.com/file/d/0B65Vi6UDbVBTZVpOQ0laWkdDYjQ/view>

GLOGAR, Karel. *K překladu názvů míst a vlastních jmen v díle J. R. R. Tolkiena Pán prstenů*. 2003.[cit. 2015-12-23]. Dostupné z:

www.phil.muni.cz/~jirka/children/children1/glogar_tolkien.rtf

HORŇÁKOVÁ, Alena. O pomístních jménech. In *mestomseno.cz*. [online]. [cit. 2015-12-23]
Dostupné z

<http://www.mestomseno.cz/index.php?cmd=page&id=946&lang=cs%20tady%20mate%20odkaz%20taky%20na%20literaturu>

HRDLIČKA, Milan. *Překladatelské miniatury*. Praha: Univerzita Karlova, 1995, 82 s. ISBN 80-7066-987-x.

JINDRA, Miroslav. K problematice vlastních jmen v uměleckém překladu. In *AUC Philologica 4-5 1980, Slavica Pragensia XXIII, UK Praha, s. 175-180*. 1983.

KNAPPOVÁ, Miloslava. O překládání osobních jmen do češtiny. In *Přednášky z 29. běhu LŠSS v roce 1985, Praha, s. 114 - 121*. 1987.

KOMISSAROV, Vilen Naumovič. *Sovremennoje perevodovedenije: učebnoje posobije*. Moskva: ETS, 2004, 424 s. ISBN 5-93386-030-1.

KUČERA, Ctirad. Vlastní jména v originálu a v překladu. In *AUC Philologica 2-3 1989, Translatologica Pragensia III, 2. část, UK Praha, s. 137-144*. 1990.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Praha: nakl. H&H, 1994.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 2. doplněné vydání (v nakladatelství Panorama 1.). Praha: Panorama, 1983, 396 stran.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 5. vyd, (fotoreprint 3. vyd. z roku 1971). Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, 866 s. ISBN 978-80-7422-048-7.

TOLKIEN, John Ronald Reuel. *Guide to the names in The Lord of the Rings*. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z:

<http://tolkien.ro/text/JRR%20Tolkien%20%20Guide%20to%20the%20Names%20in%20The%20Lord%20of%20the%20Rings.pdf>

Sekundární literatura

HOOKER, Mark. *Tolkien Through Russian Eyes*. Zollikofen: Walking Tree Publishers, 2003, 320 s. ISBN 3-9521424-7-6.

HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. Vyd. 1. Praha: ISV nakladatelství, 2003, 149 s. ISBN 80-86642-13-5.

MARTYNOV, Oleg. *Nekotoryje problémy perevoda literaturnych rabot Dž. R. R. Tolkina na russkij jazyk*. In *kulichki.com*. [online]. [cit. 2015-12-23] Dostupné z http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/ugolok/dip_ank.shtml [cit. 2015-12-23]

VLACHOV, Sergej a Sider FLORIN. *Neperevodimoje v perevode*. Izd. 2. Moskva: Vysšaja škola, 1986, 416 s.

7 Seznam příloh:

Příloha 1. – Vlastní jména a toponyma v české a ruské verzi překladu knihy Pán prstenů, tabulka

Příloha 2. – Porovnání překladů, diagramy

Příloha 1.

Vlastní jména a toponyma v české a ruské verzi překladu knihy Pán prstenů

1. О ХОББИТАХ / O hobitech / Concerning Hobbits					
<i>Vlastní jméno anglicky</i>	<i>Ruský překlad</i>	<i>Český překlad</i>	<i>Názvy míst anglicky</i>	<i>Ruský překlad</i>	<i>Český překlad</i>
Bandobras Took (Bullroarer), son of Isengrim the Second	Бандобрас Крол (Быкобор), сын Изенгрима II	Bandobras (Bučivoj) Bral, syn Hromžezeza II.	Shire	Хоббитания	Kraj
Baggins	Торбинс	Pytlík	Greenwood the Great	Великая Пуща	Velký zelený hvozd
			Misty Mountains	Мглистые горы	Mlžné hory
			Mirkwood	Лихолесье	Temný hvozd
			Wilderland	Глухоманье	Divočina
			Weathertop	Заверть	Větrov
			Hoarwell	Буйная	Mšená
			borders of Dunland	Сирые равнины	hranice Vrchoviny
			Bree	Пригорье	Hůrka
			Chetwood	Четбор	Hustoles
			Hobbiton	Норгорд	Hobitín
			Tuckborough	Кроли	Bralův Městec
			Michel Delving	Землеройск	Velká Kopanina
			Tower Hills	Подбашенные горы	Věžové kopce
			Brandy Hall	Хоромина-у- Брендидуима	Brandov
			Buckland	Забрендия	Rádovsko
			Great Smials	Преогромные Смиалы	Velké Pelouchy
2. О ТРУБОЧНОМ ЗЕЛЬЕ / O dýmковém koření / Concerning Pipe-weed					
Tobold Hornblower	Тобольд Громобой	Tobold Troubil	Longbottom	Длиннохвостье	Dolany

3. О БЛАГОУСТРОЙСТВЕ ХОББИТАНИИ / O uspořádání Kraje / Of the Ordering of the Shire					
Boffin	Булкинс	Bulík	Tookland	Укролье	Bralsk
Oldbuck	Побегайк	Starorád	East and West Marches	Восточные и Западные Выселки	Východní marka a Západní marka
			Norbury	Северн	Severka
4. О ТОМ, КАК НАШЛОСЬ КОЛЬЦО / O nalezení prstenu / Of the Finding of the Ring					
Thorin Oakenshield	Торин Дубоцит	Thorin Pavéza			
Gollum	Горлум	Glum			
I. I. ДОЛГОЖДАНОЕ УГОЩЕНИЕ / DLOUHO OČEKÁVANÝ DÝCHÁNEK / A Long-expected Party					
Sackville- Bagginses	Лякошель- Торбинс(ы)	Pytlíci ze Sáčkova	Bag End	Торба-на-Круче	Dno pytle
Sam Gamgee	Сэм Скромби	Sam Křepelka	Bagshot Row	Исторбинка	Pytlová ulice
Ham Gamgee, Gaffer	Хэм Скромби, Жихарь	Pecka Křepelka, Kmotr			
Noakes of Bywater	Сдубень из Приречья	Nouna z Povodí			
Brandybuck	Брендизайк	Brandorád			
Daddy Twofoot	Папаша Двупал	Tat'ka Dvounožka			
Sandyman	Пескунс	Píškař			
Grubbs (relations of Bilbo Baggins' grandmother), and various Chubbs (connexions of his Took grandfather)	Ройлы (родня бабушки Бильбо), Ейлы и Пойлы (дедова родня)	Ponravové (příbuzní Bilbovy babičky) a různí Cvalíkové (spříznění s jeho dědečkem Bralem)			
and a selection of Burrowses, Bolgers, Bracegirdles,	представлены Глубокопы, Бобберы, Толстобрюхлы,	a výběr Pelíšků, Bulvu, Kšandičku,			

Brockhouses, Goodbodies, Hornblowers and Proudfoots.	Барсуksы, Дороднинги, Дудстоны и Шерстопалы.	Jezevců, Dobráčků, Troubilů a Hrdonožků			
Rory Brandybuck	Дурри Брендизайк	Rory Brandorád			
I. II. ТЕНЬ ПРОШЛОГО / STÍNY MINULOSTI / The Shadow of the Past					
			Gladden Fields	Ирисная Низина	Kosatcové polí
			the Cracks of Doom in the depths of Orodruin, the Fire-mountain	Ородруин, Роковая гора	Pukliny osudu v hlubinách Orodruiny, Ohnivá hora
I. III. ДОРОГА ВТРОЕМ / TŘI DĚLAJÍ SPOLEČNOST / Three is Company					
Gildor Inglorion of the House of Finrod	Гаральд из колена Славуров	Gildor Inglorion z domu Finrodova	Rivendell	Раздол	Roklinka
			Eastfarthing	Восточный удел	Východní čtvrťka
			Bucklebury	Кроличья Балка	Rádohraby
			Buckland	Заячьи Холмы	Rádovsko
I. IV. НАПРЯМИК ПО ГРИБЫ / ZKRATKOU NA HOUBY / A Short Cut to Mushrooms					
Maggot	Бирюк	Červík	Stock-brook	Плавенка(река)	Pařezovský potok
Peregrin (Pippin) Took	Перегрин (Пин) Крол	Peregrin (Pipin) Bral	Crickhollow	Балка	Studánky
Meriadoc (Merry) Brandybuck	Мериадок (Мерри) Брендизайк	Smělmír (Smíšek) Brandorád			
I. V. РАСКРЫТЫЙ ЗАГОВОР / ODHALENÉ SPIKUTÍ / A Conspiracy Unmasked					
Gorhendad Oldbuck	Горемык Побегайк	Gorhendad Starorád	Old Forest	Вековечный лес	Starý hvozď
Fatty Bolger	Толстик Боббер	Cvali Bulva	High Hay	Отпорная Городьба	Vysoké křoví
			Withywindle	Ветлянка	Opletnice

I. VI. ВЕКОВЕЧНЫЙ ЛЕС / STARÝ HVOZD / The Old Forest					
Goldberry	Золотинка	Zlatěnka	Barrow-downs	Могильники	Mohylové vrchy
I. VII. У ТОМА БОМБАДИЛА / V DOMĚ TOMA BOMBADILA / In the House of Tom Bombadil					
I. VIII. МГЛА НАД МОГИЛЬНИКАМИ / MLHA PADÁ NA MOHYLOVÉ VRCHY / Fog on the Barrow-Downs					
Fatty Lumpkin	Хопкин-Бобкин (пони Бомбадила)	Tlustý hošek	Bree under Bree-hill	Пригорье	Hůrka pod Hůreckým kopcem
I. IX. «ГАРЦУЮЩИЙ ПОНИ» / U SKÁKAVÉHO PONÍKA / At the Sign of The Prancing Pony					
Barliman Butterbur	Лавр Наркисс	Ječmínek Máselník	Staddle	Подстенок	Špalíček
Underhill	Накручинс	Podhorský	Greenway	Неторный Путь	Zelená cesta
Rushlight	Тростняк	Rákosník			
Goatleaf	Верескор	Kozílist			
Heathertoes	Чертополокс,	Vřesík			
Appledore	-	Jabloňka			
Thistlewool	-	Chmýrek			
Mugwort	Стародуб	Černobejl			
Banks	Норкинс	Stránský			
Brockhouse	Запескунс	Doupal			
Longhole	Длинноног	Ponořil			
Sandheaver	Прорытвинс	Pískohrab			
Tunnelly	-	Tunelík			
Will Whitfoot	Вил Тополап	Vilda Bělonožka			
Strider	Бродяжник	Chodec			
I. X. БРОДЯЖНИК / CHODEC / Strider					
Bill Ferny	Бит Осинник	Vili Potměchut'	Downlands	Волглый Лог	Vrchovina
I. XI. КЛИНОК В НОЧИ / NŮŽ VE TMĚ / A Knife in the Dark					
			Midgewater Marshes	Комариные Топи	Komáří močál
			Old Road	Незапамятный Тракт	Stará cesta
I. XII. ПЕРЕПРАВА / ÚTĚK K BRODU / Flight to the Ford					

Glorfindel	Всеславур	Glorfindel	troll-country	Троллистое плато	Země skalních obrů
			Loudwater	Бесноватая (река)	Bouřná
			Ettenmoors	Эттенблатс	Obroviště
II. I. НЕОЖИДААННЫЕ ГОСТИ / MNOHA SETKÁNÍ / Many Meetings					
II. II. COBET / ELRONDOVA RADA / The Council of Elrond					
Shadowfax	Светозар (конь)	Stínovlas	Rhosgobel	Розакрайна	Rhosgobel
Gwaihir the Windlord, swiftest of the Great Eagles	быстрейший из Горных Орлов – Ветробой	Gwaihir, Pán větru, nejrychlejší z Velkých orlů	Rohan	Ристания	Rohan
			Gap of Rohan	Мустангрим	rohanská jízdmarka
			Isengard	Изенгард	Železný pas
II. II. ПУТЬ НА ЮГ / PRSTEN PUTUJE K JIHU / The Ring Goes South					
			Eregion / Hollin	Остранна / Дуброва	Eregion / Cesminie
			Dimrill Dale	Черноречье (долина)	Rmutný dol
			secret woods	Таимые Чашобы	tajné lesy
			Mountains of Shadow	Изгарные горы	Hory stínu
II. IV. ПУТЕШЕСТВИЕ ВО ТЬМЕ / CESTA TMOU / A Journey in the Dark					
II. V. МОРИЙСКИЙ МОСТ / MŮSTEK V KHAZAD-DŮM / The Bridge of Khazad-dûm					
II. VI. КВЕТЛОРИЭН / LOTHLÓRIEN / Lothlórien					
			Lothlórien (=Lórien of the Blossom)	Кветлориэн (=Лориэн Цветущий)	Lothlórien (=kvetoucí Lórien)
II. VII. ЗЕРКАЛО ГАЛАДРИЭЛИ / ZRCADLO GALADRIEL / The Mirror of Galadriel					
II. VIII. ПРОЩАНИЕ С ЛОРИЭНОМ / LOUČENÍ S LÓRIENEM / Farewell to Lórien					
			Silverlode	Золотая Ворожея	Stříberka
II. IX. ВЕЛИКАЯ РЕКА / VELKÁ ŘEKA / The Great River					
			Limlight	Кристалинка	Lipava
			Riddermark	Ристанийская держава	Jízdmarka

II. X. РАЗБРОД / ROZBITÍ SPOLEČENSTVA / The Breaking of the Fellowship					
III. I. ОТПЛЫТИЕ БОРОМИРА / BOROMIR ODCHÁZÍ / The Departure of Boromir					
III. II. КОННИКИ РИСТАНИИ / ROHANŠTÍ JEZDCI / The Riders of Rohan					
III. III. УРУКХАЙ / SKURUT-HAI / The Uruk-Hai					
III. IV. ДРЕВЕНЬ / STROMOVOUS / Treebeard					
Treebeard	Древень	Stromovous	Valley of Singing Gold (Dreamflower)	Золотозвончатая Долина (Дремоцвет)	Země údolí zpívajícího zlata (Snový kvítek)
Leaflock	Листвень	Listovlas	Derndingle	Тайнодол	Zarostlý dol
Skinbark	Вскорень	Korkož	Entmoot	Онтормолвище	entí sraz
Wandlimb	Приветочка	Prouteček			
Quickbeam	Скоростень	Řeřábek			
III. V. БЕЛЫЙ ВСАДНИК / BÍLÝ JEZDEC / The White Rider					
III. VI. КОНУНГ В ЗОЛОТОМ ЧЕРТОГЕ / KRÁL ZE ZLATÉ SÍNĚ / The King of the Golden Hall					
Grima Wormtongue	Грима Гнилоуст	Gríma Červivec			
Snowmane	Белогрив (конь)	Bělohřívák			
Firefoot	Огненог (конь)	Ohnivec			
III. VII. ХЕЛЬМОВО УЩЕЛЬЕ / HELMŮV ŽLEB / Helm's Deep					
Gandalf Greyhame	Гэндальф Серая Хламида	Gandalf Šedoplášť	Helm's Deep	Хельмово ущелье	Helmův žleb
			Wizard's Vale	Колдовская логовина	Čarodějovo údolí
			Helm's Gate/ Helm's Dike	Хельмова Крепь/ Хельмова Гать	Helmová vrata/Helmův valu
			Deeping- stream	Ущелица	Žlebový potok
			Hornburg	Горнбург	Hláška
			Deeping- coomb	Ущельный излог	Žlebová kotlina
III. VIII. ДОРОГА НА ИЗЕНГАРД / CESTA K ŽELEZNÉMU PASU / The Road to Isengard					
			Entwood	Онтвальд	Entí les
			Death Down	Мертвецкая Запась	Smrtný vrch
III. IX. ХЛАМ И КРОШЕВО / PABĚRKOVÁNÍ / Flotsam and Jetsam					

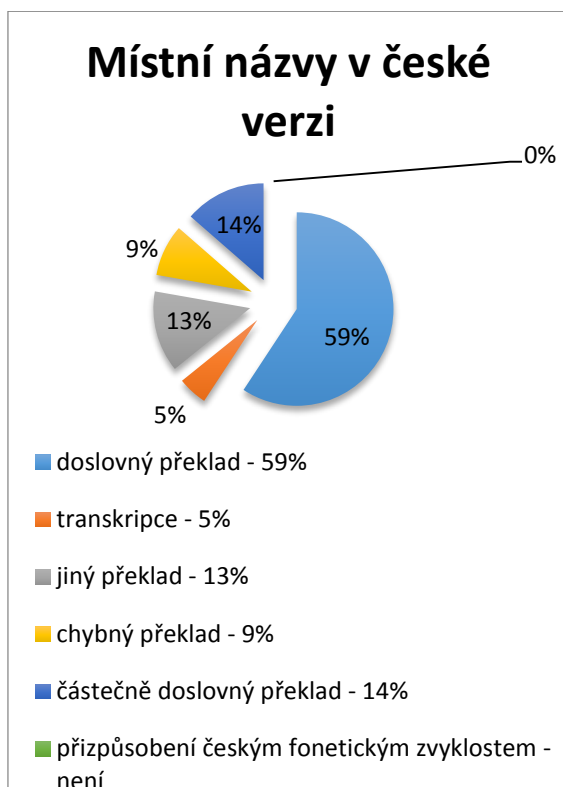

Beechbone	Буковец	Bukost			
III. X. КРАСНОРЕЧИЕ САРУМАНА / SARUMANŮV HLAS / The Voice of Saruman					
III. XI. ПАЛАНТИР / PALANTÍR / <i>palantír</i>					
			Tower Hills	Подбашенные горы	Věžové kopce
			Gulf of Lune	Полумесячный залив	záliv Luny
IV. IV Глава I. ПРИРУЧЕНИЕ СМЕАГОЛА / ZKROCENÍ SMĚAGOLA / The Taming of Sméagol					
IV. II. ТРОПА ЧЕРЕЗ ТОПИ / PŘECHOD PŘES MOČÁLY / The Passage of the Marshes					
			Dead Marshes	Мертвецкие Болота	Mrtvé močály
IV. III. У ЗАПРЕТНЫХ ВОРОТ / ČERNÁ BRÁNA JE ZAVŘENÁ / The Black Gate is Closed					
			Haunted Pass	Ущелье Привидений	Strašidelný průsmyk
IV. IV. КРОЛИК, ТУШЕННЫЙ С ПРИПРАВАМИ / O BYLINKÁCH A DUŠENÉM KRÁLÍKU / Of Herbs and Stewed Rabbit					
IV. V. ЗАКАТНОЕ ОКНО / OKNO NA ZÁPAD / The Window on the West					
IV. VI. ЗАПРЕТНЫЙ ПРУД / ZAPOVĚZENÁ TŮŇ / The Forbidden Pool					
IV. VII. К РАЗВИЛКЕ ДОРОГ / CESTA KE KŘÍŽOVATCE / Journey to the Cross-roads					
IV. VIII. БЛИЗ КИРИТ-УНГОЛА / SCHODY CIRITH UNGOLU / The Stairs of Cirith Ungol					
IV. IX. ЛОГОВО ШЕЛОБ / DOUPĚ ODULY / Shelob's Lair					
Shelob	Шелоб	Odula			
IV. X. ВЫБОР СЭММИУМА СКРОМБИ / MISTR SAMVĚD VÁHÁ / The Choices of Master Samwise					
Sneak	Мозгляк	Slídlil			
V. I. МИНАС-ТИРИТ / MINAS TIRITH / Minas Tirith					
Hirluin the Fair of the Green Hills	Гирлуин Белокурый с Изумрудных Холмов	Hirluin Sličný ze Zelených vrchů	Langstrand	Береговина	Dlouhopolsko
			Blackroot Vale	Темноводная долина	údolí Černokořánu
V. II. ШЕСТВИЕ СЕРОЙ ДРУЖИНЫ / POUŤ ŠEDÉ DRUŽINY / The Passing of the Grey Company					
			Paths of the Dead	Стезя Мертвецов	Stezka Mrtvých

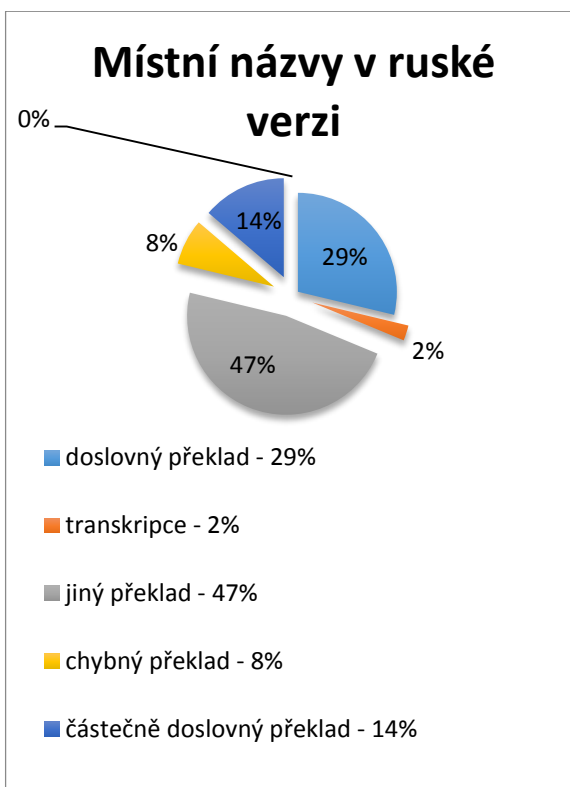
			Haunted Mountain	Гора Призраков	Strašidelá hora
			Gate of the Dead	Врата мертвого края	Brána Mrtvých
			Dunharrow	Дунхерг	Šerou Brázdu
V. III. ВОЙСКОВОЙ СБОР / PŘEHÍDKA ROHANSKÝCH / The Muster of Rohan					
			Harrowdale / Hold of Dunharrow	Дунхергская долина / Укрывище	Brázdna dolina / Hradiště Šeré Brázdy
V. IV. НАШЕСТВИЕ НА ГОНДОР / OBLÉHÁNÍ GONDORU / The Siege of Gondor					
V. V. ПОХОД МУСТАНГРИМЦЕВ / JÍZDA ROHANSKÝCH / The Ride of the Rohirrim					
V. VI. БИТВА НА ПЕЛЕННОРПСКОЙ РАВНИНЕ / BITVA NA PELENNORSKÝCH POLÍCH / The Battle of the Pelennor Fields					
V. VII. ПОГРЕБАЛЬНЫЙ КОСТЕР / DENETHOROVA HRANICE / The Pyre of Denethor					
V. VIII. ПАЛАТЫ ВРАЧЕВАНИЯ / DOMY UZDRAVOVÁNÍ / The Houses of Healing					
V. IX. НА ПОСЛЕДНЕМ СОВЕТЕ / POSLEDNÍ ROZMLUVA / The Last Debate					
V. X. ВОРОТА ОТВОРЯЮТСЯ / ČERNÁ BRÁNA SE OTVÍRÁ /					
VI. I. БАШНЯ НА ПЕРЕВАЛЕ / VĚŽ V CIRITH UNGOLU / The Tower of Cirith Ungol					
VI. II. В СУМРАЧНОМ КРАЮ / ZEMĚ STÍNU / The Land of Shadow					
Go to your filthy Shriekers	Иди, иди к вонючему Визгуну	Jdi si k těm svým smradlavejm Vřískalům			
VI. III. РОКОВАЯ ГОРА / HORA OSUDU / Mount Doom					
Rose "Rosie" Cotton	Рози Кроттон	Růža Chaloupková	Chambers of Fire	Негасимые Горнилы	Ohnivé komory
Marigold	Бархатка	Mochniček			
VI. IV. НА КОРМАЛЛЕНСКОМ ПОЛЕ / CORMALLENSKÉ POLE / The Field of Cormallen					
Landroval	Быстрокрыл	Landroval			
VI. V. НАМЕСТИК И ГОСУДАРЬ / SPRÁVCE A KRÁL / The Steward and the King					
VI. VI. РАССТАВАНИЯ / MNOHÁ LOUČENÍ / Many Partings					
VI. VII. ДОМОЙ / DOMŮ / Homeward Bound					
Mat Heathertoos	Мэт Бересклет	Matěj Vřesík			
Rowlie Appledore	Разли Яблочек	Rudla Jabloňka			
Tom Pickthorn	Там Деловик	Tomík Trnka			

Harry Goatleaf	Горри Козельник	Jindra Kozílist			
VI. VIII. ОСКВЕРНЕННАЯ ХОББИТАНИЯ / VYMETENÍ KRAJE / The Scouring of the Shire					
Hob Hayward	Хоб Колоток	Honza Křovík	Whitfurrows	Белокупск	Bělobrázda
VI. IX. СЕРЕБРИСТАЯ ГАВАНЬ / ŠEDÉ PŘÍSTAVY / The Grey Havens					

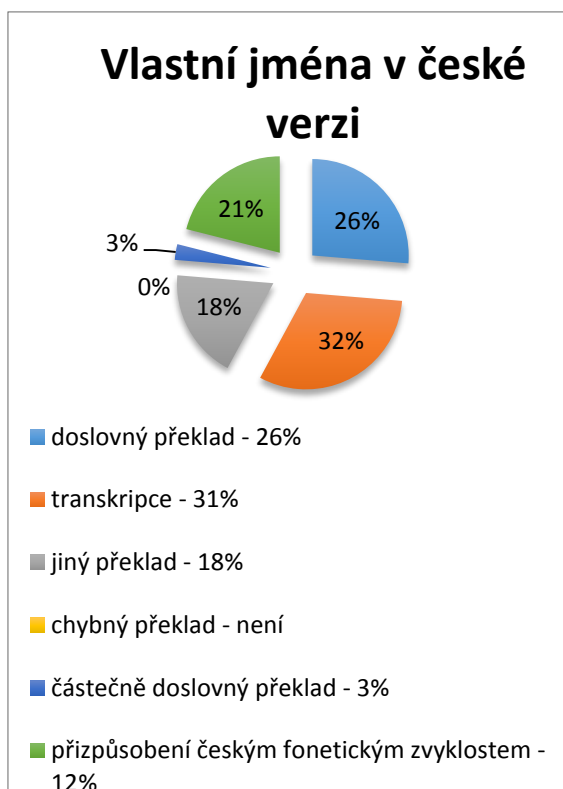
Příloha 2.

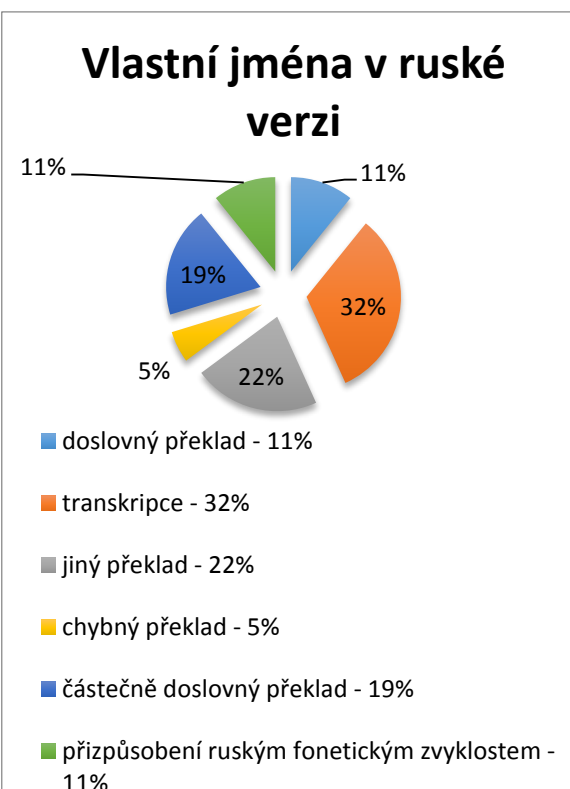
Diagram 1: Místní názvy české

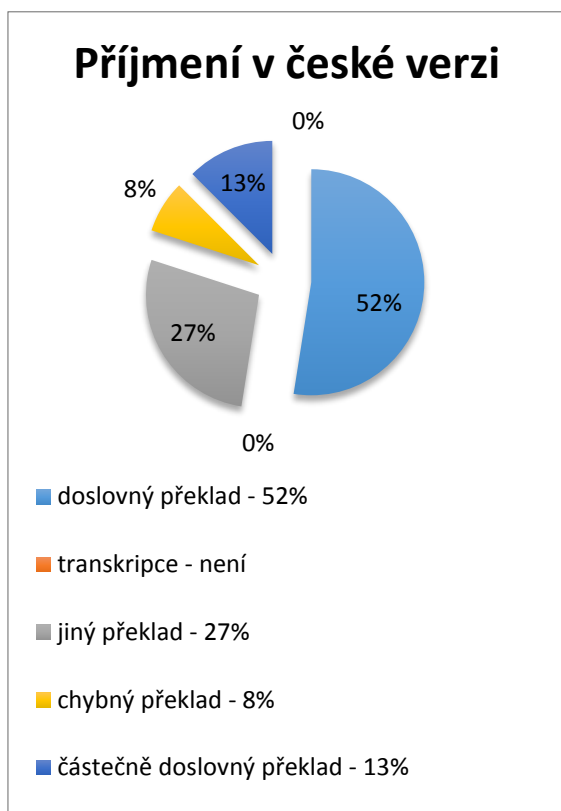
Diagram 2: Místní názvy ruské

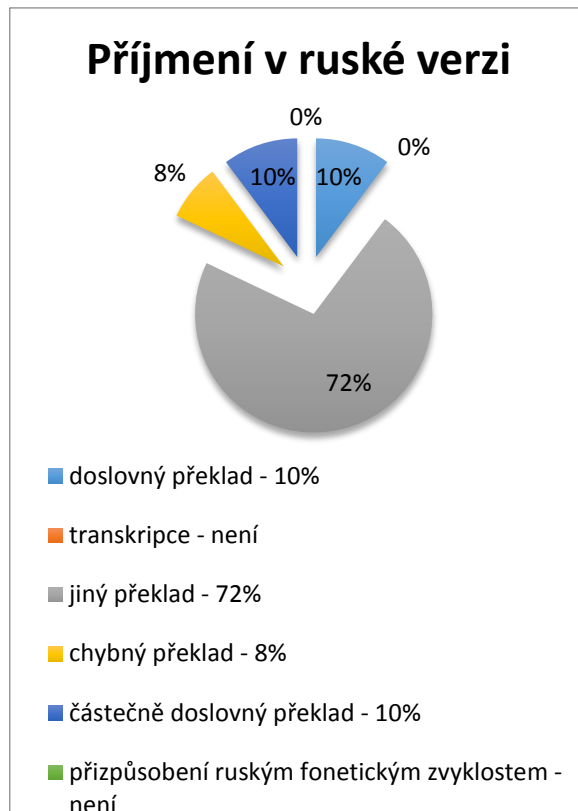
Diagram 3: Vlastní jména česká

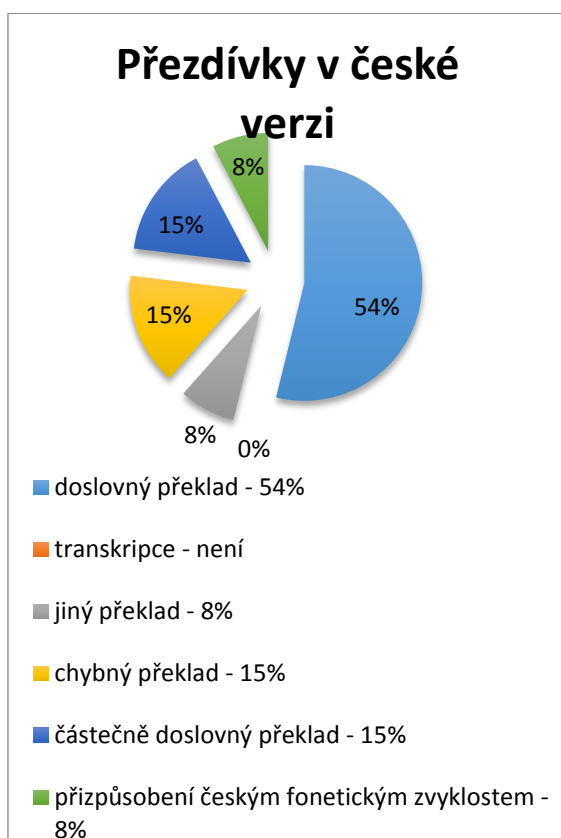
Diagram 4: Vlastní jména ruská

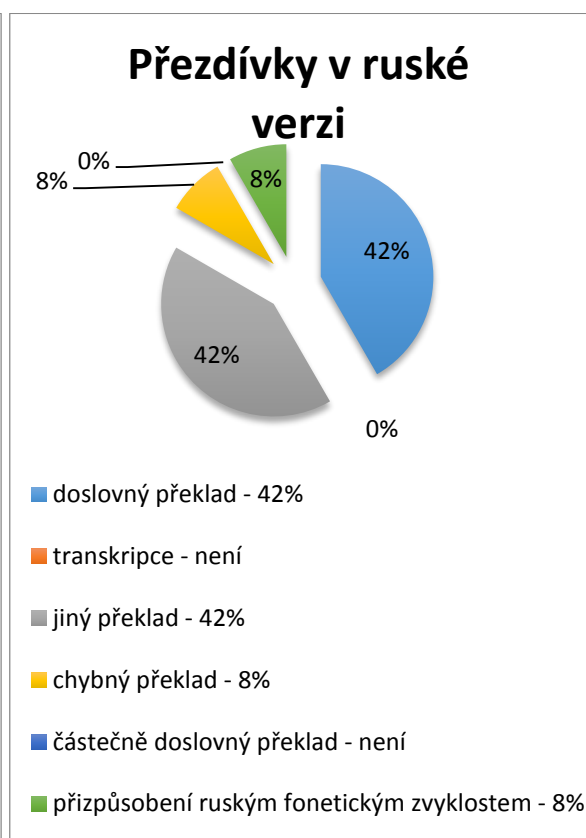
Diagram 5: Příjmení česká

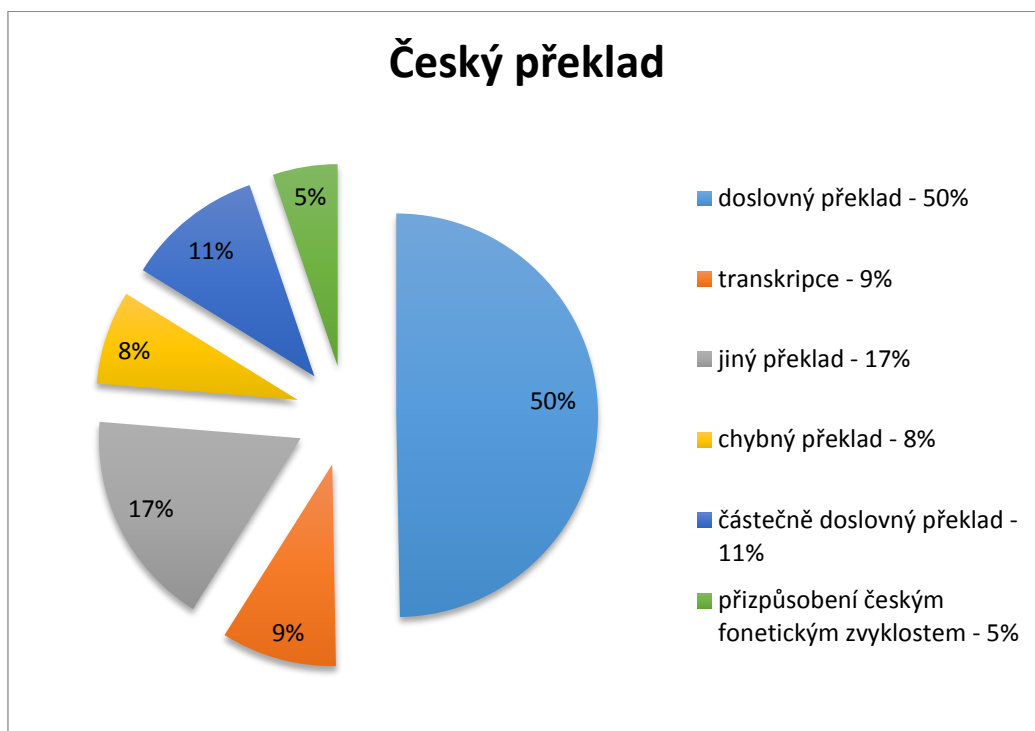
Diagram 6: Příjmení ruská

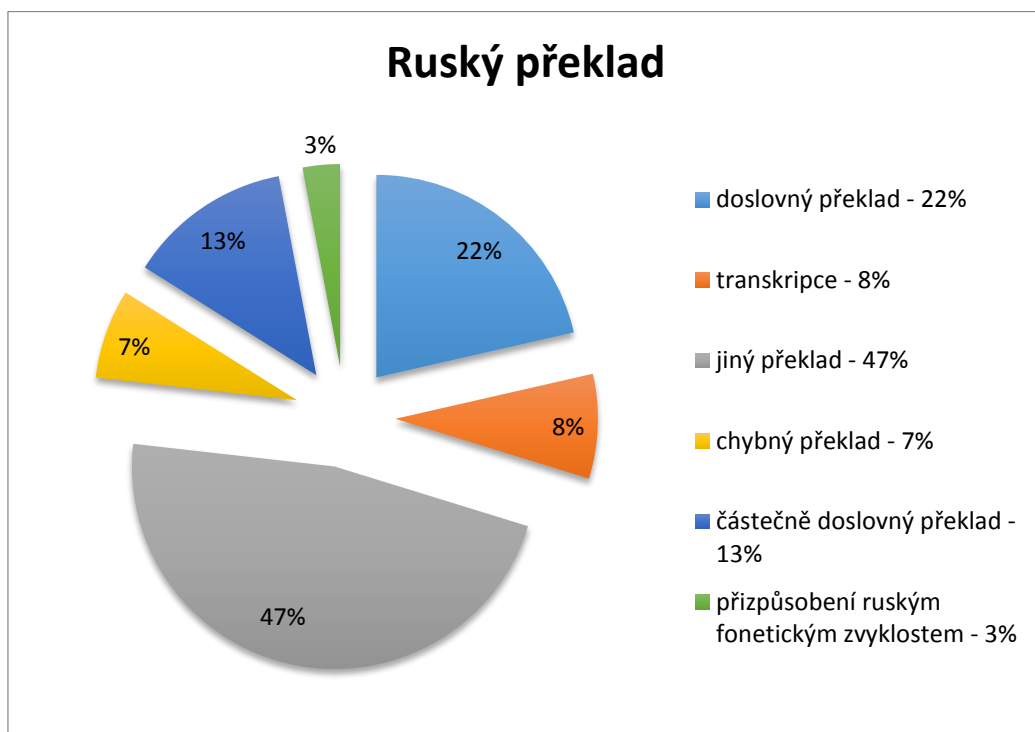
Diagram 7: Přezdívky české

Diagram 8: Přezdívky ruské

Diagram 9: Místní a osobní jména česká

Diagram 10: Místní a osobní jména ruská